

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ

До захисту допустити:
Завідувач кафедри
педагогіки та освіти
Задорожна-Княгницька Л.В.
«___» _____ 2020 р.

Кваліфікаційна робота
за освітнім ступенем «Магістр» на тему:
**«ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Студентки факультету іноземних мов
спеціальності «Менеджмент»,
освітньої програми «Менеджмент.
Управління закладом загальної
середньої освіти»
Мельник Яни Анастасіївни
Науковий керівник:
Задорожна-Княгницька Леніна
Вікторівна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та освіти
Рецензент:
Зьома Н. О., директор Комунального
закладу «Маріупольська
загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
№10 Маріупольської міської ради
Донецької області»

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«___» _____ 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	8
1.1. Аналіз базових понять дослідження.....	8
1.2. Проблема здоров'язбережувальної діяльності в закладі дошкільної освіти у науково-педагогічних джерелах.....	18
1.3. Сучасні тенденції організації здоров'язбережувальної діяльності у закладі дошкільної освіти.....	22
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	32
2.1. Сутнісні характеристики готовності педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності.....	32
2.2. Організаційно-педагогічні умови забезпечення готовності педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності.....	41
2.3. Створення здоров'язбережувального освітнього середовища у закладі дошкільної освіти складова здоров'язбережувальної діяльності... ..	52
Висновки до розділу 2.....	63
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	65
3.1. Аналіз досвіду підготовки педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності (на прикладі закладу дошкільної освіти №156 м. Маріуполя).....	65
3.2. Шляхи удосконалення підготовки педагога закладу дошкільної	

	3
освіти до здоров'язберезувальної діяльності.....	73
Висновки до розділу 3.....	79
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі людина, її життя і здоров'я визначаються як найвищі людські цінності, бо саме вони є показником цивілізованості суспільства, головним критерієм ефективності діяльності всіх його сфер.

Підтвердженням цього є й найважливіші стратегічні завдання, визначені національною програмою «Діти України», Національною доктриною розвитку освіти й програмою «Здоров'я нації», що полягають у визначеному всебічному розвитку людини, становленню її духовного, психічного та фізичного здоров'я. При цьому акцентовано на пріоритетності формування відповідального ставлення до здоров'я як найвищої індивідуальної та суспільної цінності. Ці завдання відображено в Конституції України, Законі України «Про освіту», концепції національної безпеки України, що передбачають пошуки шляхів удосконалення процесу збереження, зміцнення й формування здоров'я підростаючого покоління та їх ефективного впровадження в процес життєдіяльності кожної особистості.

Актуальність проблеми підготовки педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності визначена соціально-економічними умовами життя, екологічною, соціально-гігієнічною ситуацією, нівелюванням морально-етичних норм та ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.

Зазначені вище чинники негативно впливають на фізичне і психологічне здоров'я дітей, сприяють тенденції погіршення фізичного розвитку. Діти не бачать дієвого прикладу культури здоров'я. Виховання та навчання як цілеспрямований педагогічний процес часто перебуває у суперечності з цілісністю особистості дитини, що веде до фізичного та психічного дискомфорту. Освітні програми перенасичують дітей знаннями, завищені навчальні навантаження створюють зону ризику для гармонійного розвитку дитини. Заміна розвивальних та оздоровчих напрямів роботи

дошкільного навчального закладу освітніми та інформаційними веде до збільшення кількості дітей з дисгармонічним фізичним розвитком. Тому важливим завданням сучасного дошкільного закладу є організація життєдіяльності дітей, спрямована допомогти дітям виробити свої життєві орієнтири у виборі здорового способу життя, виховати відповідальність і активність у збереженні здоров'я.

Актуальним на сьогодні є пошук засобів, шляхів, методів підвищення оздоровчої роботи з дітьми в умовах дошкільного закладу. Розробка здоров'язбережувальних технологій є пріоритетним завданням усього педагогічного колективу дошкільного закладу.

Проблемами обґрунтування оздоровчих технологій, впровадження їх у систему роботи дошкільного навчального закладу займаються О. Аксьонова, Т. Андрющенко, О. Богініч, Е. Бондаренко, Г. Григоренко, Н. Денисенко, О. Дубогай, М. Єфіменко, В. Єфремова, О. Івахно, Ю. Коваленко, М. Корольчук, Л. Лиходід, Н. Маковецька, В. Нестеренко та ін.; авторські розробки здоров'язбережувальних технологій представлені у працях О. Байер, Н. Букреєва, Н. Семенова та інші.

Здоров'язбережувальний освітній простір розглядається науковцями як частина педагогічно осмисленої дійсності, що інтегрує в собі потенціал закладів освіти, соціокультурної сфери, сім'ї дитини, а також система взаємодій, спрямованих на підвищення її оздоровчих можливостей [2]. Створення такого простору передбачає впровадження в освітній процес дошкільного закладу педагогічних здоров'язбережувальних технологій та обґрунтування педагогічних умов їх реалізації.

Отже, соціальне значення та актуальність вирішення проблеми здоров'язбережувальної діяльності закладів дошкільної освіти зумовили вибір теми дослідження: **«Підготовка педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності»**.

Об'єкт дослідження: процес управління педагогічним колективом закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження: організаційно-педагогічні умови підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності.

Мета дослідження полягає у визначенні організаційно-педагогічних умов підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності.

У відповідності до поставленої мети визначено наступні **завдання дослідження:**

1. Визначити базові поняття дослідження.
2. Проаналізувати стан дослідження проблеми здоров'язбережувальної діяльності в закладі дошкільної освіти.
3. Визначити організаційно-методичні умови підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності.
4. Визначити шляхи удосконалення процесу підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності.

Методика дослідження передбачає використання наступних методів: термінологічного аналізу – для визначення базових понять дослідження; аналізу, систематиці та узагальнення літературних джерел – для забезпечення об'єктивності й повноти дослідженості проблеми у наукових джерелах; моделювання – для розробки науково-методичного супроводу підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: здійснено теоретичний аналіз базових понять дослідження: «організаційно-педагогічні умови», «здоров'язбережувальна діяльність», «здоров'язбережувальне освітнє середовище», «здоров'язбережувальні технології», «підготовка педагогів до здоров'язбережувальної діяльності»; визначено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що окремі його результати, які стосуються використання здоров'язбережувальних технологій

у закладі дошкільної освіти, запровадження науково-методичного супроводу підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності можуть творчо застосовуватися в закладах дошкільної освіти різних типів. Матеріали дослідження доцільно використовувати на лекціях й семінарських заняттях курсів «Теорія і практика управління освітою», а також у подальших дослідженнях проблем забезпечення здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше досліджено шляхи вирішення проблеми підготовки педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності на прикладі закладу дошкільної освіти №156 «Дельфінятко» м. Маріуполя; на основі аналізу та узвгвльнення досвіду вирішення проблеми дослідження у зазначеному закладі освіти розроблено методичний супровід підготовки педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження оприлюднювалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на Всеукраїнській конференції з міжнародною участю «Нова українська школа: початок реформ», семінарах різного рівня. Результати дослідження викладено у тезах збірника матеріалів науково-практичної конференції та 1 статті збірника наукових праць.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 97 сторінок, із них основного тексту 83 сторінки, додатки на 4 сторінках. Список використаних джерел включає 82 найменування. Робота містить 3 рисунки та 5 таблиць на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

1.1. Аналіз базових понять дослідження

Основні підходи до збереження і зміцнення здоров'я дітей визначено в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Національній стратегії розвитку освіти до 2021 року», Державній національній програмі «Діти України» та інших державних документах.

Зокрема, у Законі України «Про дошкільну освіту» акцентується увага на необхідності «збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; ...виховання свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля; формування у дітей гігієнічних навичок та основ здорового способу життя, норми безпечної поведінки» [74, с. 1-2].

У «Національній стратегії розвитку освіти до 2021 року» одним з ключових стратегічних напрямів державної освітньої політики визначається «формування здоров'язбережувального середовища, екологізації освіти, валеологічної культури учасників освітнього процесу» [61, с. 4].

Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує увагу педагогів на «головні лінії розвитку фізичного, психічного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, ціннісної етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку індивідуальності дитини» [4, с. 5].

Отже, в умовах реформування дошкільної освіти одним із пріоритетних завдань є виховання гармонійно розвинутої, довершеної, здорової особистості, здатної повною мірою реалізувати свої фізичні, інтелектуальні, моральні та духовні можливості. Необхідність вирішення зазначеного

завдання обумовлює створення нових сучасних методик, через які можна забезпечити формування у зростаючого покоління ціннісного ставлення до здоров'я свого і тих, хто оточує, мотивації на його збереження, системи наукових і практичних знань про здоров'я і чинники його збереження, поведінку і діяльність, зорієнтованих на збереження власного здоров'я.

Важливою для дослідження є поняття «здоров'я», «здоровий спосіб життя», «здоров'язбережувальна технологія», «здоров'язбережувальна діяльність».

Науковці визначають поняття «здоров'я» наступним чином:

– безперервна послідовність природних станів життєдіяльності людини, що характеризується здатністю організму до самозбереження й саморегуляції, підтримки гомеостазу, самовдосконалення соматичного і психічного статусу при оптимальній взаємодії органів і систем, адекватної пристосованості до змін навколишнього середовища, використання резервних і компенсаторних механізмів відповідно до фенотипічних потреб і можливостей виконання біологічних і соціальних функцій (Д. Воронін) [23, с. 8];

– зазначає, що здоров'я – це власна цінність людини, яка дозволяє повноцінно проявляти себе за допомогою стійкого біологічного, соціального, психологічного станів у будь-якому виді діяльності (навчальній, професійній, спортивній тощо) (Н. Башавець) [5];

– стан повного благополуччя в різних сферах життєдіяльності, фундаментальна потреба людини, реалізація її потенціалу; ресурс, процес і результат задоволення однаковою мірою фізичних, психічних і соціальних потреб кожної людини за пріоритетного значення здоров'я всієї людської популяції нинішнього та прийдешніх поколінь, є найвищою загальнолюдською і суспільною цінністю. Воно виявляється у здатності зберігати й покращувати природне місце існування, збільшувати тривалість і поліпшувати якість життя завдяки можливості контролю та керування чинниками, що їх зумовлюють (Н. Зимівець) [36, с. 114];

– це інтегративна характеристика якості духовного, психічного та фізичного розвитку індивіда, що забезпечує його повноцінну участь у різноманітних сферах соціального життя й діяльності як суб'єкта праці, пізнання, спілкування і творчості (В. Горащук) [28, с. 16].

У нашому дослідженні ми будемо використовувати визначення Т. Андрющенко, яка вважає, що здоров'я – це стан динамічної гармонії його фізичної, психічної, духовної і соціальної складових, наявність високих адаптаційних можливостей організму, що забезпечують повноцінну життєву активність особистості [2, с. 16].

Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я тих, хто оточує, як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Оскільки проблеми зі здоров'ям сучасних дітей виходять на глобальний рівень, актуальним є формування у них навичок здоров'язбереження, тобто необхідно навчити їх зберігати найвищу цінність – здоров'я – хоча б на тому рівні, на якому воно є з народження.

З огляду на зазначене вище, виникає необхідність звернення до розуміння сутності ще одного ключового поняття дослідження – «здоровий спосіб життя».

Спосіб життя – єдність історично конкретного способу життєдіяльності особистості, міри включення в соціум і типових форм взаємодії із суспільством, групами, іншими людьми. Спосіб життя визначається функціональною взаємозалежністю між особистістю та її оточенням в різних сферах життєдіяльності: у праці, пізнанні, спілкуванні, вживанні. Визначений спосіб життя особистості фіксує порядок життя, тобто дії, значною мірою детерміновані ззовні. Про спосіб життя особистості можна судити за характером співвідношення особистих і суспільних потреб, інтересів, ідей, поглядів, думок. Серед чинників, що визначають особливості способу життя, варто також назвати систему ціннісних орієнтацій особистості, засвоєні нею норми та інші елементи індивідуальної свідомості, які відчують на собі

активний вплив соціалізації. Індивідуалізація способу життя визначається особистими нахилами, звичками, смаками людини і відображується у стилі її життя [2].

Науковці розглядають здоровий спосіб життя у багатьох аспектах, але погоджуються, що це є сукупність форм життєдіяльності людини, які забезпечують її здоров'я та успішний життєвий шлях. Зокрема, С. Омельченко у докторському дисертаційному дослідженні розглядає здоровий спосіб життя як:

- взаємодію, взаємозалежність певних аспектів життя: фізичного, інтелектуального, емоційного, соціального, морального, особистісного;
- стан повного фізичного, психічного, соціального здоров'я та добробуту людини; як потребу та вимогу часу;
- умову й основу гармонійного життя та щастя;
- діяльність людини в напрямку зміцнення індивідуального та суспільного здоров'я [64, с. 71].

Здоровий спосіб життя – не тільки сума засвоєних знань, а стиль життя, адекватна поведінка у різноманітних ситуаціях, вважає О. Богінч. На її думку, «це сформованість психологічної настанови на збереження, зміцнення та примноження власного здоров'я та здоров'я оточення, активна діяльність індивіда в цьому напрямку, зокрема оздоровлення способу життя, боротьба зі шкідливими звичками і чинниками ризику для здоров'я, подолання інших несприятливих чинників способу життя [11, с. 8].

Дослідники, аналізуючи чинники здорового способу життя, акцентують на навичках організації і самоорганізації людини власного життя:

- прищепленні значущих для здоров'я світоглядних настанов, основних навичок збереження і зміцнення здоров'я, елементів особистої фізичної, гігієнічної культури, а також культури психофізичної регуляції і гармонійного міжособистісного спілкування (А. Абаєв) [1, с. 39];
- оволодіння формами і способами повсякденної життєдіяльності, що

зміцнюють адаптивні можливості організму, сприяють повноцінному виконанню навчальних і професійних завдань, соціальних і біологічних функцій у процесі повсякденної життєдіяльності (Д. Воронін) [23, с. 8];

– організації діяльності, спрямованої на формування, збереження і зміцнення здоров'я людини, що є умовою і передумовою розвитку інших аспектів способу життя (В. Горащук) [28].

Науковці стверджують, що основним змістом діяльності з формування здорового способу життя є розробка і реалізація соціальних проектів, які спираються на передумови, принципи, завдання, стратегії і механізми збереження здоров'я. Метою формування здорового способу життя дослідники визначили сприяння досягненню, у широкому розумінні, благополуччя і здоров'я на всіх рівнях і для всіх. Основний механізм його формування – створення умов для окремих осіб, груп людей, громад для позитивного впливу на здоров'я [42, с. 8].

Отже, під здоровим способом життя слід розуміти активну діяльність особистості, спрямовану на збереження і покращення здоров'я. Рівень здоров'я залежить від комплексу взаємопов'язаних зовнішніх і внутрішніх чинників, але більшою мірою – від психологічного настрою людини на здорове існування і способу її життя.

Здоровий спосіб життя передбачає реалізацію основних здоров'язбережувальних передумов:

- наявність особистісно-мотиваційної настанови на реалізацію власних фізичних, інтелектуальних, соціальних і духовних можливостей і здібностей;
- сформованість світоглядних позицій і культури людини, ступінь орієнтації на здоров'я та здоровий спосіб життя;
- забезпечення фізичного вдосконалення у процесі активної рухової діяльності;
- забезпечення повноцінного, збалансованого харчування;
- дотримання правил гігієни (чистоти тіла і чистоти думок, загартовування тіла і загартовування духу);

- досягнення психічної, морально-духовної гармонії у житті;
- толерантне ставлення до соціального оточення;
- вилучення із власної поведінки шкідливих звичок, пристрастей і помислів (алкоголізму, куріння, наркоманію, лінощів, переїдання, негативних емоцій, негативного мислення, малорухливості тощо) [11, с. 7].

Виходячи із зазначених передумов, структура здорового способу життя має включати різноманітні елементи, що стосуються усіх аспектів здоров'я – фізичного, психічного, соціального і духовного.

Здоровий спосіб життя має постійно та цілеспрямовано вдосконалюватися впродовж всього життя людини, незалежно від обставин і життєвих ситуацій. Питання спроможності (неспроможності) вести здоровий спосіб життя – надзвичайно суб'єктивне, оскільки воно, насамперед, детерміноване ступенем усвідомлення людиною важливості реальних дій у цьому напрямі. Корекція способу життя має відтермінований ефект і може тривати багато років. Відсутність миттєвого ефекту відштовхнуло багатьох людей від систематичної роботи з удосконалення власного здоров'я і, навпаки, створило ілюзію безкарності саморуйнівної поведінки (паління, наркотики, алкоголь тощо). Тільки свідоме сприйняття здорового способу життя визначає результативність зусиль людини у збереженні та зміцненні здоров'я, продовженні тривалості активного життя, повноцінному виконанні біологічних і соціальних функцій [2].

Завдання здоров'язбереження реалізуються через упровадження в закладах дошкільної освіти здоров'язбережувальних технологій, що і забезпечують створення сприятливих умов розвитку, виховання, навчання дитини в закладах дошкільної освіти:

- спокійне середовище, яке не пригнічує психічні процеси;
- відсутність стресових ситуацій;
- адекватність вимог до дитини;
- зростання дошкільника у прийнятному, найбільш відповідному його природі темпі;

- оптимальна організація освітнього процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);
- повноцінний та раціонально організований руховий режим (до 3-х годин для дітей раннього віку, 3–4 години для дошкільників молодшого віку, 4-5 годин для дошкільників старшого віку) [2].

Важливу роль у забезпеченні формування здорового способу життя дітей дошкільного віку відіграє здатність педагога здійснювати здоров'язбережувальну діяльність.

Здоров'язбережувальна діяльність характеризує вид діяльності людини, яка спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я як свого власного, так і інших людей, формування культури здоров'я, екології здоров'я, цілісної (холістичної) формули здорового способу життя, а також здатність вносити зміни в довкілля, спосіб власного життя та оточуючих людей, використовуючи та поєднуючи оптимальні методи навчання і виховання та вміння прогнозувати очікуваний результат [44].

Проте, діяльність педагога закладу дошкільної освіти має реалізувати у забезпечувати широкий комплекс функцій, серед яких: інформативно-мотиваційна, орієнтувальна, дослідницько-творча, розвивальна, виховна, рекреаційна, культурологічна, конструктивна, комунікативна, діагностична, методична, мобілізаційна, прогностична, коригувальна, рефлексивна тощо.

Інформативно-мотиваційна функція включає: інформаційну компетентність, щодо валеологічних знань, зв'язок між високим рівнем здоров'я та власною відповідальністю, отримувати інформацію про різні аспекти збереження здоров'я, вивчати її та усвідомлення потреби використовувати здобуті знання у повсякденній діяльності, позитивну мотиваційно-ціннісну спрямованість щодо здорового способу життя; вміння усвідомлювати свої потреби, інтереси, мотиви, цінності щодо здорового способу життя; реалізація завдань, осмислення і оцінка умов, за яких відбуватимуться майбутні здоров'язбережувальні дії [24].

Орієнтувальна функція формує уявлення про чинники здорового способу життя, особливості збереження, зміцнення та відновлення власного здоров'я та здоров'я оточуючих, підвищення рівня загальної фізичної підготовленості, розвиток професійно важливих фізичних якостей, бережне ставлення до навколишнього світу [26].

Дослідницько-творча функція формує вміння досліджувати індивідуальні особливості власного здоров'я та здоров'я оточуючих, вміння коригувати певні відхилення від норми, використання здоров'язберезувальних технологій навчання [36].

Розвивальна функція забезпечує гармонійний розвиток всіх складових здоров'я: психічного, фізичного, духовного і соціального з врахуванням індивідуальних та вікових особливостей дітей.

Здоров'язберезувальна забезпечує формування вмінь організовувати та здійснювати здоров'язберігальну діяльність; вміння підвищувати рівень рухової активності дітей; моделювання та використання різних форм та методів здоров'язбереження, створення здоров'язберезувального середовища, спрямованого на передумови формування здоров'я [40].

Виховна функція формує переконання, ціннісні орієнтації на здоровий спосіб життя, виховання позитивного ставлення до здоров'я як особистої та соціальної цінності.

Рекреаційна – забезпечує створення здоров'язберезувального середовища в закладі дошкільної освіти для збереження, зміцнення та відновлення здоров'я дітей.

Культурологічна функція сприяє формуванню культури здоров'я студентів, як базової культури особистості.

Конструктивна функція розвиває вміння поєднувати методи та методики здоров'язбереження, здоров'язберезувальні технології, включати їх до змісту занять та використовувати в повсякденній роботі з дітьми в закладі дошкільної освіти [44].

Комунікативна функція забезпечує емоційне спілкування з дітьми,

батьками для інформаційного обміну знаннями, думками, міркуваннями з приводу гармонійного розвитку всіх складових здоров'я.

Діагностична функція спрямована на оволодіння інформацією про рівень фізичного і психічного розвитку дитини, рівень сформованості знань, умінь і навичок щодо збереження, зміцнення та відновлення здоров'я, вміє їх визначати, вміє підвищувати рівень рухової підготовленості та рухової активності дітей. Методична – визначає ефективність власної здоров'язбережувальної діяльності, вміє її аналізувати та коригувати.

Мобілізаційна функція мобілізує як вихователів, так і дітей на виконання фізичних вправ, здоров'язбережувальних технологій, методів та методик здоров'язбереження. Прогностична функція забезпечує формування вміння прогнозувати та передбачати динаміку змін у власному здоров'ї та здоров'ї дітей [55].

Вихователі реалізують дані функції у різних видах діяльності. Але провідна роль у зазначеному вище переліку належить здоров'язбережувальній функції, яка являє собою вміння організовувати та реалізовувати здоровий спосіб життя, вміння підвищувати рівень рухової активності дітей, моделювання та використання різних форм та методів здоров'язбереження, здатність до створення здоров'язбережувального середовища, спрямованого на передумови формування здоров'я [44].

К. Крутій, О. Фунтікова під терміном «діяльність» розуміють «спосіб буття людини в довкіллі, здатність вносити в діяльність зміни. Основні компоненти діяльності: мета, відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямовано діяльність; засіб реалізації мети; результат – є природа й суспільство, а її загальним наслідком – олюднена природа» а під терміном «дія педагогічна» – «дію, що розглядається з двох позицій:

а) як елемент педагогічної діяльності;

б) як педагогічно доцільний, спланований чи імпровізований вчинок педагога, викладача, вихователя, що спричиняє зміну педагогічної ситуації або особистісні зміни» [31].

На основі викладеного, під «здоров'язбережувальною діяльністю» Н. Кравчук розуміє вид діяльності людини, яка спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я як свого власного, так і інших людей, формування культури здоров'я, екології здоров'я, цілісної (холістичної) формули здорового способу життя, а також здатність вносити зміни в довкілля, спосіб власного життя та оточуючих людей, використовуючи та поєднуючи оптимальні методи навчання і виховання та вміння прогнозувати очікуваний результат [44].

Як основні принципи здоров'язбережувальної діяльності у закладі дошкільної освіти можна виокремити такі:

- створення освітнього середовища, що унеможливує такі фактори, які викликають стрес у дітей під час освітнього процесу (атмосфера доброзичливості, віра в сили дитини, індивідуальний підхід, створення для кожної ситуації успіху, творчий характер освітнього процесу);

- побудова освітнього процесу відповідно до закономірностей становлення психічних функцій (перехід від спільних дій до самостійних, від дії в матеріальному плані по матеріалізованій програмі, перехід від розгорнутих поетапних дій до згорнутих і автоматизованих; облік системної будови вищих психічних функцій;

- принцип цілісності;

- усвідомлення дитиною успішності в будь-яких видах діяльності;

- раціональна організація рухової активності;

- забезпечення адекватного відновлення сил [62].

Оскільки здоровий спосіб життя – це керування здоров'ям через адекватизацію поведінки, безперечно, ця сфера діяльності лежить у полі професійних інтересів і компетенцій педагогів. Основними напрямками роботи із пропаганди і забезпечення здорового способу життя молодого покоління є: формування у дошкільників позитивної мотивації на здоровий спосіб життя; знайомство дітей з основами здорового стилю життя, формування власного стилю здорового життя; формування навичок

здорового способу життя.

1.2. Проблема здоров'язбережувальної діяльності в закладі дошкільної освіти у науково-педагогічних джерелах

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема здоров'язбереження дітей не втратила своєї актуальності. Навпаки, увага учених ХХІ століття (А. Богуш, Г. Григоренко, Н. Денисенко, Л. Зданевич, Ю. Коваленко, О. Кононко, Н. Маковецька, О. Пужаєва, Л. Сварковська, І. Соколова, Л. Терещенко, І. Чупаху) на ній ще більш загострена.

Нині у розумінні сутності здоров'я визначають діалектичну взаємодію і взаємозалежність між фізичним станом індивідуума, його психічними проявами, емоційними реакціями і соціальним середовищем, у якому він живе. Отже, стан здоров'я залежить від поведінки особистості, яка формується в результаті здійснення завдань виховання (О. Кононко, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір та ін.). Здорову особистість необхідно виховувати від самого народження, особливо активізуючи педагогічний вплив у період дошкільного дитинства. Адже, по-перше, важливі сенситивні періоди розвитку людини припадають саме на дошкільний вік; по-друге, у дошкільників немає суб'єктивних причин для захворювань; по-третє, за даними психологів, у дошкільному віці в процесі активної дитячої діяльності реально виховати свідоме, бережливе ставлення до власного здоров'я. У зв'язку з цим значна кількість наукових досліджень присвячена проблемі формування, збереження і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку [53].

А. Богуш для збереження психічного здоров'я дошкільників закликає дорослих створити для них «комфортне життя, що означає зробити його здоровим, змістовним, розмаїтим, емоційно насиченим, позитивно забарвленим у всіх соціальних середовищах: у сім'ї, в дошкільному закладі, школі тощо» [13].

На проблемі збереження психічного здоров'я дітей дошкільного віку

зосереджено увагу в дослідженнях О. Кононко, Л. Терещенко та ін. Характеризуючи соціально-психологічне благополуччя особистості, яка зростає, О. Кононко зосереджується на «увазі збереження стабільності її самопочуття й повсякденного життя, емоційному комфорті, упевненості в благополуччі, відсутності загроз, репресій, соціальних конфліктів». На думку дослідниці, слід ретельно слідкувати за «станом, почуттями, переживаннями зростаючої особистості, її ставленням до свого статусу серед значущих людей» [45, с. 19].

Л. Терещенко підкреслює необхідність прояву поваги до особистості дитини, формування в неї почуття власної гідності, що є потребою в дошкільному віці, оскільки «задоволення цієї потреби веде до підвищення рівня психічного здоров'я дитини» [77, с. 24].

Учені (Г. Григоренко, Н. Денисенко, Ю. Коваленко, Н. Маковецька) [62] вважають, що основною метою оздоровчої роботи в закладі дошкільної освіти передусім є якісне покращання фізичного розвитку і фізичного стану дитини. Оздоровчий напрям, який ґрунтується на розроблених Н. Маковецькою принципах і умовах ефективної організації освітньо-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі, забезпечує зміцнення здоров'я дітей засобами фізичної культури, спрямований на розвиток компенсаторних функцій, усунення недоліків у фізичному розвитку, підвищення опірності організму несприятливим факторам внутрішнього і зовнішнього середовища [55, с. 3]. А використання нетрадиційних методів оздоровлення сприяє формуванню, зміцненню і збереженню фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дитини, створенню позитивного мікро- і макроклімату навколо неї [62, с. 3].

Досліджуючи проблему формування здорового способу життя, науковці зосереджували увагу на різних його аспектах та адресності (вікових групах дітей і юнацтва). Зокрема:

– щодо роботи з дітьми старшого дошкільного віку досліджувалися: педагогічні засади валеологічного виховання (С. Юрочкіна), формування

ціннісного ставлення до власного здоров'я (Т. Андрющенко), формування здорової особистості (Н. Семенова), наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів (Т. Бабюк);

– психологічний аспект усвідомлення основ здорового способу життя (О. Іванашко);

– формування основ здорового способу життя (Н. Андрєєва, Н. Бикова, А. Ошкіна, О. Перевертайло та ін.);

– підготовка майбутніх фахівців з дошкільної освіти до створення умов для збереження здоров'я дітей дошкільного віку і формування у них навичок здорового способу життя (Н. Денисенко, Л. Зданевич, Н. Кот, Н. Маковецька, В. Нестеренко та ін.);

Питання культивування у дітей дошкільного віку здорового способу життя, здоров'ятворчої поведінки, формування ціннісного ставлення до здоров'я, обізнаність з валеологічними поняттями досліджувалися рядом українських науковців: Т. Андрющенко, О. Богініч, Е. Вільчковським, Н. Денисенко, С. Юрочкіною та ін. Ними вивчалися зміст і обсяг знань, які є доступними для сприйняття дітьми, про власний організм та догляд за ним, процес формування у дошкільників уявлень про різні складові здоров'я, методика підготовки вихователів до надання дітям валеологічної інформації тощо [53].

Серед українських науковців у контексті досліджуваного питання вирізняються роботи Т. Андрющенко, Г. Беленької, О. Богініч, М. Машовець, в яких розглядаються питання прищеплення дітям на основі отриманих знань практичних вмінь і навичок піклуватися про власне здоров'я і здоров'я оточуючих, культивування у дошкільників здорового способу життя тощо [2, с. 18-22]. Дослідниками визначені напрями, форми та методи валеологічної освіти і виховання дітей дошкільного віку, окреслена роль соціальних інститутів (родини, закладу дошкільної освіти) у процесі стимулювання в дітей здоров'ятворчої діяльності і формування здоров'язбережувальної життєдіяльності

Вагомим у контексті визначення сутності формування основ здоров'язбережувальної життєдіяльності у дітей дошкільного віку є визначення О. Кононко щодо психічних можливостей дошкільників: «Комплексною характеристикою дошкільника як суб'єкта життя є життєдіяльність. Вона відображає процес концептуалізації дитиною навколишнього світу та себе в ньому, акумулює різноманітні прояви суб'єктивності особистості, розкриває діяльнісну та діалогічну сутність дошкільника. Здатність дитини зазначеного віку не лише залежати від умов своєї життєдіяльності, а й певним чином впливати на них, відбивається в її позиції щодо оточення та самої себе» [45, с. 19].

Відомий український психолог С. Максименко, зауважив, що «дитина з нестресовим стилем життя усвідомлює і відстоює власні права та потреби, обирає собі друзів, встановлює низькостресові стосунки» [53]. Звідси, узагальнюючи, підкреслюємо, що формуванню здоров'язбережувальної життєдіяльності сприяють такі якості дитини, як уміння керувати своєю поведінкою і способами спілкування, здатність вибирати адекватну альтернативу власних дій та вчинків, орієнтуватися в нових обставинах, відчувати своє місце серед інших людей.

Предметом дослідження О. Іванашко стали психологічні особливості дошкільників, що сприяють усвідомленню основ здорового способу життя. Експериментальним шляхом з'ясовано, що воно відбувається через визначення ієрархії потреб і мотивів діяльності у комплексі з рефлексивним оцінюванням власних можливостей, а також усвідомленням дитиною інтересів через власні безпосередні бажання в залежності від ситуації. Одним із найважливіших положень у розгляді проблеми щодо усвідомлення здорового способу життя в дошкільному віці О. Іванашко вважає наявність об'єктивної мотивації, завдяки якій дитина починає діяти, підпорядковуючи свої безпосередні поривання опосередкованим мотивам. Усвідомлення дитиною мотивів своєї діяльності взаємопов'язане зі становленням її самосвідомості. Одним із суттєвих параметрів цього процесу, на думку

автора, є перехід поведінки на рівень її свідомої регуляції [39].

Отже, теоретичний аналіз проблеми збереження здоров'я дітей дошкільного віку дає підстави окреслити такі завдання:

1. Формувати основи знань про здоров'я людини як складову системи (природа і суспільство).
2. Формувати в дітей бережливе і дбайливе ставлення до власного здоров'я, здоров'я інших людей як до найвищої цінності.
3. Виховувати в дітей прагнення до здорового способу життя та установки на пріоритет здоров'я перед хворобами. Здоровий спосіб життя – основна умова формування, збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я.
4. Формувати практичні вміння та навички, спрямовані на зміцнення особистого здоров'я.
5. Виховувати в дітей бажання брати активну участь в оздоровленні близьких людей, використовуючи набуті елементарні практичні навички [54, с. 9].

1.3. Сучасні тенденції організації здоров'язбережувальної діяльності у закладі дошкільної освіти

Формування, збереження і зміцнення здоров'я дітей та дорослих громадян України, безпека їх життєдіяльності та фізичне зростання й удосконалення – одна з актуальних проблем нашого суспільства. Стан здоров'я підростаючого покоління актуалізує потребу у формуванні в дітей, починаючи з дошкільного віку, основ здорового способу життя та навичок безпечної поведінки. У перспективі це буде основою життєдіяльності особистості, сприятиме культивуванню здоров'ятворчої, здоров'язбережувальної, життєактивної поведінки, свідомому вибору нею здорового способу життя і впливатиме на здоров'я і життя суспільства в цілому [53].

Актуальність соціальних запитів і практичне значення цієї проблеми

чітко окреслені в низці нормативно-правових документів з дошкільної освіти, які є чинними в Україні. У них зазначено, що сучасний розвиток системи дошкільної освіти одним із пріоритетних завдань визначає формування у дітей знань про здоров'я та здоров'язбережувальну діяльність, про основи безпеки життєдіяльності та вмінь і навичок раціональної поведінки. Заклад дошкільної освіти забезпечує право дитини на охорону здоров'я, здоровий спосіб життя через створення умов для безпечного, нешкідливого утримання дітей, раціонального харчування. Здоров'я, його охорона та зміцнення, безпека дітей повинні бути життєвою стратегією, пріоритетом у роботі закладів дошкільної освіти. У Законі України «Про дошкільну освіту» акцентується увага на необхідності «збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; ...виховання свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля; формування у дітей гігієнічних навичок та основ здорового способу життя, норми безпечної поведінки» [74, с. 1-2].

Отже, провідна мета сучасної системи освіти – це виховання дитини в душі відповідального ставлення до власного здоров'я, безпеки життя, здоров'я оточуючих як найвищої індивідуальної та суспільної цінності.

Дитина дошкільного віку здатна засвоїти і самостійно вирізнити основні небезпечні чинники довкілля; знати правила безпечного перебування вдома, у дитячому садку, на вулиці, на воді, на льоду, на спортивному майданчику; виконувати комплекс заходів для охорони і зміцнення здоров'я тощо. Зазначене окреслює основне завдання: в закладах дошкільної освіти слід так організувати освітній процес, щоб діти отримували цікаву і доступну для їхнього сприйняття інформацію, задовольняли інтереси, з'ясовували сутність речей навколишньої дійсності [65, с. 1-2].

Пріоритетом дошкільної освіти сьогодення є охорона життя дитини, формування основ здорового способу життя, навичок безпеки життєдіяльності. Для реалізації завдання необхідно створити всі умови, які спрямовані на збереження та зміцненню здоров'я дошкільників і становлення норм безпечної поведінки. Як результат зазначена робота охоплює одночасно

такі компоненти:

- життєдіяльний;
- здоров'язбережувальний;
- розвивальний;
- виховний;
- пізнавальний, тобто передбачає гармонійний розвиток особистості

(Н. Коцур, Л. Лохвицька) [46, с. 21- 22].

Щоб людина мала змогу піклуватися про своє здоров'я, про фізичний розвиток, вона повинна свідомо ставитися до життя як найбільшого дарунку природи, а також розуміти пріоритет здоров'я та здорового способу життя. Для формування основ здоров'я, треба чітко знати, як воно закладається, зберігається та руйнується, що охоплює це поняття. У вітчизняній психології і педагогіці переконливо доведено, що основою свідомого ставлення до навколишньої дійсності і до самої людини є саморегуляція поведінки відповідно до засвоєних знань (Т. Андрющенко, І. Бех, Г. Беленька, О. Богініч, М. Машовець та ін.) [53].

Поряд зі знаннями про сутність здоров'я, безпеку життєдіяльності необхідно надавати дітям відомості про біологічну, фізичну, психічну і соціальну їх основи. Знаючи, на яких процесах і механізмах базується здоров'я і безпека, як формується і зміцнюється здоров'я зможемо цілеспрямовано, за певними показниками, а тому й найефективніше використовувати чималий арсенал оздоровчих засобів. Проте, не будь-які знання можуть активно використовуватися дитиною в пізнавальній і практичній діяльності. Ось чому до підбору знань, що надаються дітям, повинні ставитися високі вимоги. Дошкільникам необхідні знання, які допоможуть їм підтримувати власне здоров'я, доглядати за тілом, орієнтуватися в фізіологічних змінах свого організму; сприятимуть формуванню фундаменту навичок безпечної поведінки. Такі знання мають бути систематизованими, підводити дітей до формування узагальнених уявлень світоглядного характеру (С. Ладивір, В. Оржеховська, О. Єжова) [47;

66].

Важливим є мотивація отримання дітьми знань про основи здоров'я та безпеку життєдіяльності, процесуальність засвоєння їх дітьми. Відомості про всі складові здоров'я та безпеки мають подавати комплексно з поступовим ускладненням. Спочатку дошкільникам пропонується надати знання про зовнішній вигляд людини, про наявність, назви і функції зовнішніх органів, ознайомити їх з будовою зовнішніх органів, потім вивчати з ними будову і функції внутрішніх органів і систем; необхідною є інформація про режим дня (обґрунтовується доцільність зміни режимних моментів), про правила культурної поведінки під час їжі і в повсякденному житті, про значення впливу на здоров'я людини природних чинників: сонця, повітря, води. Щодо безпеки життєдіяльності – це: знання дітей-дошкільників про певні небезпечні ситуації та людей, які можуть загрожувати здоров'ю та життю, уміння правильно поводитися у різних ситуаціях; розвиток навичок прийняття самостійних рішень у певних надзвичайних ситуаціях. І як результат: формування свідомого ставлення до збереження особистого життя і здоров'я. Це відбувається шляхом надання теоретичних знань, практичних умінь, реалізації набутих навичок (за програмою «Про себе треба знати, про себе треба дбати», авт. Л. Лохвицька) [52].

Задля реалізації зазначеного вартим є використання такого змістового наповнення: вивчення правила догляду за органами тіла, послідовності виконання гігієнічних процедур, надання інформації про хвороби органів тіла і способи попередження їх, про першу допомогу при пошкодженні органів, методи загартування організму, про вітаміни і продукти харчування, що зміцнюють працездатність органів тіла, про вплив психічного стану на самопочуття людини. У формуванні навичок безпечної для життєдіяльності дітей поведінки важливим є створення безпечних умов середовища для життєдіяльності дитини, стимулювання розвитку вмій передбачати наслідки власних вчинків (вдома, під час користування речами побуту; на природі; на вулиці; у випадку виникнення надзвичайної ситуації тощо); вироблення в

дітей навичок практичних дій під час виникнення надзвичайних ситуацій [52].

Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, що спрямований на формування в дітей основ безпеки життєдіяльності, передбачає:

- розвиток у них свідомого розуміння і ціннісного ставлення до власного життя і здоров'я;
- надання дітям знань про можливу небезпеку природного і техногенного характеру (цивільна оборона та надзвичайні ситуації);
- формування поняття про стихійні явища природи, ознайомлення з причиною їх виникнення, характерними ознаками, негативними наслідками (дитина і природа);
- стимулювання відчуття небезпеки щодо вогню й електричного струму, формування вміння дотримувати правил протипожежної безпеки (пожежна безпека);
- прищеплення вміння обережно поводитися з ліками та хімічним речовинами (небезпечні предмети в руках дитини);
- надання дітям знань про небезпечні для життя людини отруйні рослини (особиста безпека);
- культивування вміння надавати першу допомогу собі та іншим людям у разі травми, небезпечної ситуації (дитина на вулицях міста);
- правильно поводитися під час виникнення загрозливих для життя обставин;
- формування гуманного ставлення до людей, які потрапили в біду;
- розвиток упевненості в благополуччі;
- забезпечення гарного самопочуття дитини, зняття соціального напруження (здоров'я дитини, емоції та конфлікти) [53].

Зазначені вище напрями роботи полягають у створенні безпечних умов середовища для життєдіяльності дітей; стимулюванні в них умінь

передбачати наслідки власних учинків; виробленні в дітей навичок практичних дій під час виникнення надзвичайних ситуацій.

Отже, сучасні тенденції у формуванні основ здоров'язбережувальної життєдіяльності в дітей дошкільного віку – це основа і частина активної популяризації здоров'я та здорового способу життя (за програмою «Про себе треба знати, про себе треба дбати», авт. Л. Лохвицька) [52, с. 26-51].

Актуальність піднятого питання розкривається в обґрунтуванні впливу обізнаності дитини про безпеку життєдіяльності та здоров'я на всі сторони її зростання. Сутнісні характеристики цих аспектів представлено в таблиці 1.1.

Як видно з таблиці, зазначені види діяльності у своїй сукупності стимулюють формування всіх складових здоров'я і безпеки: фізичної, психічної і соціальної.

Таблиця 1.1

Зміст здоров'язбережувальної діяльності дітей дошкільного віку за окремими аспектами розвитку

Аспект розвитку	Зміст діяльності дітей дошкільного віку
Фізичний розвиток	Фізична активність дітей, яка забезпечується заняттями, фізичними вправами, рухливими і спортивними іграми, пішими переходами, валеохвилинками, предметно-практичною діяльністю і формує в дітей фізичне здоров'я і безпеку.
Соціально-моральний розвиток	Створення в групі доброзичливих відносин і взаємин під час спільної діяльності дітей: у ході проведення ігор, занять, бесід, читання творів художньої літератури тощо; стимулювання формування основ соціального здоров'я і безпеки.
Емоційно-ціннісний розвиток	Утримання клімату позитивного емоційного ставлення до однолітків, культивування дитячих інтересів, потреб, мотивів, бажань до здорового способу життя

Продовження табл. 1.1

	через залучення до різних видів діяльності: спостереження, розглядання ілюстрацій, читання, ігор, занять, здійснюється формування психічного і соціального здоров'я та особистої безпеки
Пізнавальний розвиток	Потяг дітей до нових знань, пошук істини, що відбувається під час проведення занять, дослідів, валеохвилинок, спостережень; сприяє формуванню «Я-особистості» загалом.
Мовленнєвий розвиток	Підтримка дитячого мовного інформування про їхні знання щодо охорони, збереження і зміцнення здоров'я та безпеки життєдіяльності.
Художньо-естетичний розвиток	Участь дітей у ігровій діяльності, образотворчій, театральній та ін
Креативний розвиток	Внесення колориту дитячої субкультури у ході їх участі в святах та розвагах, відтворення вражень в малюнках, рухах, розповідях.

Таким чином, сформовані в дітей початкові знання про основи здоров'я та безпеку життєдіяльності стануть регулятором їхньої поведінки в повсякденному житті.

Надання дітям знань про основи здоров'я та безпеку життєдіяльності в закладі дошкільної освіти є першим важливим етапом у формуванні у них навичок здорового способу життя. З дошкільних років необхідно:

- виховувати в дітей свідоме ставлення до того, що людина – частина природи і суспільства;
- розвивати в кожній дитини відчуття гармонії в спілкуванні з людьми та природою;
- вчити встановлювати гармонійні відносини дітей з живою та неживою природою;

- формувати особистість дитини;
- привчати до безпечного поводження в навколишньому;
- виховувати в дітей дбайливе ставлення до власного здоров'я;
- виробляти навички особистої гігієни;
- загартовувати дитину і розвивати її рухову активність;
- виховувати вправність, умілість, самостійність дітей, їх можливість орієнтуватися в своїх почуттях та в житті інших людей [53].

Отже, сучасні тенденції забезпечення освітнього процесу в закладі дошкільної освіти забезпечують формування в дітей системи елементарних уявлень про цілісну наукову картину світу та має на меті розв'язання таких завдань:

1. Навчати дітей основ безпеки життєдіяльності.
2. Формувати усвідомленість у дотриманні правил безпечного поводження в навколишньому.
3. Формувати основи знань про здоров'я людини як складову системи (природа і суспільство).
4. Формувати в дітей бережливе і дбайливе ставлення до власного здоров'я, здоров'я інших людей як до найвищої цінності.
5. Виховувати в дітей прагнення до здорового способу життя та установки на пріоритет здоров'я перед хворобами. Здоровий спосіб життя – основна умова формування, збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я.
6. Формувати практичні вміння та навички, спрямовані на зміцнення особистого здоров'я.
7. Виховувати в дітей бажання брати активну участь в оздоровленні близьких людей, використовуючи набуті елементарні практичні навички.

З метою належного виконання вимог «Базового компоненту дошкільної освіти» (ред. 2012 р.) щодо питань охорони, збереження і зміцнення здоров'я та безпеки життєдіяльності дошкільників і для вироблення у них стереотипу безпечної поведінки вихователям слід подбати про створення безпечних умов

для життя і діяльності дітей в закладі дошкільної освіти [4].

Збереження і зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя дітей дошкільного віку – це один із найактуальніших і найперспективніших напрямів роботи закладів дошкільної освіти сьогодення.

Висновки до розділу 1

У розділі здійснено аналіз базових понять дослідження, розкрито ступінь дослідженості проблеми здоров'язбережувальної діяльності в закладі дошкільної освіти у науково-педагогічних джерелах, дано характеристику сучасним тенденціям організації здоров'язбережувальної діяльності у закладі дошкільної освіти.

Вивчення філософської та психолого-педагогічної літератури, державних і світових документів дозволило з'ясувати, що на сучасному етапі розвитку суспільства збереження і зміцнення здоров'я дітей є найважливішим із соціальних завдань, що стоять перед системою суспільного дошкільного виховання.

Визначено здоров'я як стан динамічної гармонії його фізичної, психічної, духовної і соціальної складових, наявність високих адаптаційних можливостей організму, що забезпечують повноцінну життєву активність особистості. Доведено, що маючи за мету збереження здоров'я особистості, необхідно спрямовувати зусилля на збереження усіх його складових.

Стан здоров'я особистості залежить від її способу життя, пріоритетності життєвих цінностей, настанов, ступені гармонізації її внутрішнього світу із соціумом. Визначено, що здоровий спосіб життя – це свідоме дотримання правил життєдіяльності, що забезпечують гармонійний розвиток фізичної, психічної, духовної, соціальної складових здоров'я, удосконалюють адаптаційні можливості організму, сприяють підвищенню життєвої активності індивідуума.

Акцентування науковців на визначній ролі активності особистості у збереженні власного здоров'я через дотримання здорового способу життя,

пріоритетність у сучасній освіті компетентнісного підходу, підтвердили необхідність розробки такої моделі організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, у межах чкої уможлиблюється формування у дітей здоров'язберезувальної компетентності. Виявлено, що підґрунтям акої компетентності є формування у дошкільників ставлення до власного здоров'я та здоров'я близьких людей як до найвищої життєвої цінності, мотивації на здоровий спосіб життя, оволодіння дітьми знаннями про здоров'я та чинники його збереження й формування в дошкільників здоров'язберезувальних життєвих навичок.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Сутнісні характеристики готовності педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності

Здоров'язбережувальна діяльність в освіті як міждисциплінарний, багатоаспектний і довготривалий процес вимагає спеціальної підготовки педагогів до її здійснення. Вихователь, який має відповідні базові знання з анатомії та фізіології людини, ботаніки і хімії, біології та екології, може і повинен, оволодівши методологією і філософією здоров'я, системою відповідних знань та оздоровчих технологій, методикою здоров'язбережувальної освіти і виховання, стати активним організатором оздоровчої роботи в закладі дошкільної освіти та за його межами [3].

Готовність до здоров'язбережувальної діяльності є узагальненим результатом процесу підготовки у визначеному аспекті. Педагог повинен бути готовим до організації здоров'язбережувальної діяльності.

Підготовка й становлення фахівців для різних галузей професійної діяльності передбачає активне дослідження категорії готовності у зв'язку з співвіднесенням її з процесом підготовки такого фахівця. Так, І. Гавриш професійну підготовку розглядає як процес формування готовності до професійної діяльності, а готовність – як результат професійної підготовки [25]. М. Дьяченко та Л. Кандилович, у свою чергу, характеризують готовність як вибіркочу, прогнозовану активність особистості на етапі її підготовки до діяльності. На думку науковців, така активність виникає як результат визначення професійної мети на основі усвідомлених потреб і мотивів [6].

Готовність педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності може визначатись як теоретичне та

інструментальне володіння фахівцем сукупністю здоров'язбережувальних методів, засобів і прийомів, а також алгоритмів створення здоров'язбережувального середовища закладу дошкільної освіти, де закладається фундамент основ збереження життя та зміцнення здоров'я дитини, вихованці оволодівають необхідними знаннями, навичками та стратегіями ведення здорового способу життя [2].

Готовність визначається як загальна характеристика розвитку, навчання і виховання особистості у сфері освіти відповідно до соціального замовлення; як характеристика результативності процесу професійної підготовки спеціалістів різних галузей знань. У контексті визначення структури готовності педагога до здоров'язбережувальної діяльності важливе місце посідають напрацювання В. Бобрицької, яка виокремлює такі її компоненти: когнітивний, поведінково-діяльнісний, професійно-технологічний та мотиваційний [10, с.239-303].

Н. Беседа вважає, що результативність здоров'язбережувальної діяльності залежить від:

- конструювання у педагогів стійких мотивацій до збереження і зміцнення здоров'я молодого покоління (мотиваційний компонент);
- розширення педагогічних знань у галузі здоров'язбереження дітей (когнітивний компонент);
- оволодіння прийомами та способами здоров'язбережувальної діяльності (поведінково-діяльнісний компонент);
- формування практичних умінь і навичок реалізації здоров'язбережувального педагогічного процесу (професійно-технологічний компонент) [6].

А. Москальова, у свою чергу, розуміє під готовністю педагога до розвитку здоров'язбережувальної компетентності дітей інтегральну якість особистості, засновану на визнанні здоров'я однією з базових цінностей суспільства, яка охоплює систему мотивів здоров'язбережувальної діяльності, якості особистості, знання й уміння, які дають змогу їй

мобілізуватися на цю діяльність. До основних компонентів готовності педагога до розвитку здоров'язбережувальної компетентності дітей дослідниця відносить аксіологічний, когнітивний, діяльнісний та управлінський. Сутність зазначених компонентів А. Москальова пояснює наступним чином:

1) аксіологічний являє собою систему цінностей особистості, провідне місце серед яких займає здоров'я, які мотивують вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів і формують позитивне ставлення до неї;

2) когнітивний, спрямований на формування системи необхідних знань про теоретичні та методичні основи розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів;

3) діяльнісний, спрямований на опанування уміннями здоров'язбережувальної компетентності та формування необхідних для неї якостей особистості;

4) управлінський, що припускає розвиток умінь педагога прогнозувати, планувати, організовувати, контролювати, аналізувати та здійснювати рефлексію своєї діяльності у розвитку здоров'язбережувальної компетентності дітей [58, с. 44].

У своєму дослідженні ми керувалися висновками М. Поліщук, яка розробила структуру готовності педагога до розвитку здоров'язбережувальної компетентності дітей, що складається з аксіологічного, когнітивного, діяльнісного й особистісного компонентів [71].

Аксіологічний компонент охоплює ціннісні орієнтації, мотиви, потреби вчителя, які зумовлюють успішне здійснення ним відповідного напрямку професійної діяльності. Характеризує рівень сформованості потреб і ціннісних орієнтацій педагогів, спрямованих на збереження й зміцнення здоров'я, свого й вихованців; їхнє бажання реалізувати здоров'язбережувальну компетентність у своїй життєдіяльності, використовувати її основні елементи у професійній діяльності; ступінь

задоволеності діяльністю, спрямованою на збереження й зміцнення здоров'я учнів[71].

Аксіологічний компонент готовності вихователя закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності являє собою сукупність соціальних, психологічних і педагогічних цінностей здоров'я, створених людством і включених у цілісний освітній процес. Сутністю його є ціннісна установка вихователя на рівні можливості для кожного учня реалізувати себе в здоров'язбережувальній діяльності та здоров'язберігальному способі життя. В основу цього компонента покладено особисту установку педагога на набуття й реалізацію своїх знань, умінь, навичок здорового способу життя у процесі професійної діяльності й повсякденної життєдіяльності [23].

Аксіологічний компонент готовності вихователя закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності характеризується високим рівнем позитивної мотивації до здорового способу життя (у структурі цінностей здоров'я займає 1-2 місця); розвиненістю особистісних якостей, які допомагають активно вести здоров'язбережувальну діяльність (уміння керувати собою, своїми емоціями і поведінкою, інтерес до здорового способу життя, фізична активність, повна відмова від шкідливих звичок, почуття обов'язку й особистої відповідальності за кінцевий результат своєї діяльності та ін.); прагнення до вдосконалення рівня особистої готовності; рефлексія на рівні саморегуляції [41].

Когнітивний компонент готовності вихователя закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності передбачає володіння педагогом знаннями, необхідними для розвитку здоров'язбережувальної компетентності дітей (знання вікових, анатоμο-фізіологічних і психолого-педагогічних особливостей особистості в нормі і патології); знання чинників, що негативно впливають на здоров'я дитини дошкільного віку, і технологій їх можливого запобігання й нейтралізації; володіння методикою розвитку здоров'язбережувальної компетентності дітей, сучасними технологіями здоров'язбереження, регіонально-національними способами збереження і

зміцнення здоров'я; володіння фундаментальними, загальнопедагогічними і культурологічними знаннями в системі оздоровчої діяльності дітей; високий рівень володіння методологією предмета, що дає змогу самостійно поповнювати й розширювати свій освітній потенціал [71].

Крім того, когнітивний компонент охоплює цілий комплекс фахових, методичних, валеологічних знань, потрібних вихователю закладу дошкільної освіти для розвитку компетентності здоров'язбереження у дошкільників, зокрема знання:

- Базового компоненту дошкільної освіти;
- напрямів удосконалення змісту та структури програм з оздоровлення дітей дошкільного віку;
- основних положень, теорій, закономірностей щодо проблеми здоров'язбереження;
- термінології з основ здоров'язбереження;
- науково-методичних, валеологічних, екологічних концепцій;
- вимог до формування теоретичних знань з основ здоров'я;
- правил з техніки безпеки для охорони здоров'я та збереження життя дітей;
- особливостей використання новітніх освітніх технологій у процесі здоров'язбережувальної діяльності;
- типології та структури занять з основ здоров'язбереження;
- шляхів удосконалення власної професійної компетентності [4].

Операційний компонент охоплює відповідні уміння та навички, які сприятимуть розвитку здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку, а саме:

- 1) спеціальні уміння та навички (позитивно ставитися до власного здоров'я та піклуватися про нього;
- 2) володіти сучасними доступними способами діагностики рівня здоров'я, фізичного й психічного розвитку організму;

3) способами фізичного самоудосконалення, емоційної саморегуляції, самопідтримки здоров'я;

4) уміннями і навичками здорового способу життя в сфері особистої гігієни, харчування, забезпечення особистої безпеки життя і життя своїх вихованців, профілактики захворювань і надання першої медичної допомоги;

5) проектування індивідуального досвіду здоров'язбереження дітей дошкільного віку;

6) уміння вести пропаганду здорового способу життя серед учнів і батьків та ін., а також загальнопедагогічні та професійні уміння й навички (аналітичні, проектувальні, конструктивні, організаційні та ін.), потрібні педагогові для розвитку в дітей дошкільного віку компетентності здоров'язбереження [15].

Можна виокремити п'ять основних груп умінь (виходячи із загальної структури педагогічної діяльності): гностичні, проектувальні, конструктивні, комунікативні, організаторські. Сутність та зміст таких умінь представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Зміст основних професійних умінь педагога

Назва блоку вмінь	Зміст професійних умінь педагога
Гностичний блок	Вивчати й аналізувати наукову літературу з проблеми здоров'язбереження; визначати наукові підходи до вивчення проблеми здоров'язбереження відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти; аналізувати науково-методичні, валеологічні закономірності, теорії; працювати з різними джерелами інформації, користуватися різноманітним довідковим матеріалом для отримання необхідної інформації; аналізувати, синтезувати, узагальнювати та

Продовження табл. 2.1

	використовувати матеріал з проблеми збереження здоров'я у своїй діяльності; досягати достатнього наукового рівня знань та умінь з основ здоров'я; аналізувати власні заняття; визначати провідні знання, уміння та навички, які слід сформувавши в дітей під час навчального заняття з проблем здоров'язбереження; узагальнювати власний досвід роботи з проблеми здоров'язбереження на засіданнях методичного об'єднання
Блок проектувальних умінь	Здатність конкретизувати цілі навчання і виховання щодо проблеми здоров'язбереження; здійснювати перспективне планування стратегічних, тактичних і оперативних завдань і шляхів їх розв'язання; визначати способи поетапної реалізації освітніх цілей; планувати та передбачати результати, які необхідно досягти дітям у межах здоров'язбереження; проектувати освітній процес з проблеми здоров'язбереження; проектувати діяльність дітей на заняттях з проблем здоров'язбереження; проектувати і прогнозувати власну педагогічну діяльність із здоров'язбереження; прогнозувати перспективи навчально-виховного процесу і визначати напрями професійного самовдосконалення з проблеми здоров'язбереження.
Блок конструктивних умінь	Здатність будувати процес оволодіння життєвими навичками на основі провідних принципів навчання; добирати зміст і відповідне обладнання для проведення навчального заняття з основ здоров'я; використовувати інноваційні методи і форми навчання з проблеми здоров'язбереження; правильно обирати прийоми, методи,

Продовження табл. 2.1

	обладнання для реалізації поставлених навчальних завдань; реалізовувати ідеї та технології інноваційного досвіду, прийомів роботи педагогів-новаторів і шляхів впровадження їхніх ідей у практику тощо.
Блок комунікативних умінь	Встановлювати доцільні стосунки з дітьми; керувати своїми емоціями, поведінкою під час спілкування з дошкільниками; адекватно сприймати та розуміти дітей; володіти способами доцільної поведінки у міжособистісному спілкуванні; налагоджувати спілкування з дошкільникам на засадах взаємоповаги та толерантного ставлення; стимулювати та розвивати в дітей зацікавленість до різних форм здоров'язбереження; орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування; доступно, чітко, виразно, переконливо й послідовно викладати навчальний матеріал тощо.
Блок організаторських умінь	Здатність організувати процес оволодіння дітьми життєвими навичками як педагогічну взаємодію; допомагати дошкільникам так організувати свою життєдіяльність, щоб вона сприяла збереженню їхнього здоров'я; ділитися власним досвідом з проблеми здоров'язбереження; стимулювати накопичення дітьми позитивних звичок поведінки, відповідальності, ініціативи, активності у збереженні власного здоров'я; вчити дошкільників способам здоров'язбережувальної діяльності; спонукати дітей до усвідомлення цінності життя і здоров'я, значущості здорового й безпечного способу життя та фізичної культури тощо.
Блок	Володіння методикою ефективного використання

Продовження табл. 2.1

методичних умінь	навчально-матеріальної бази й інформаційних технологій на заняттях для визначення кількості та якості здоров'я дітей і педагогічних працівників; здатність розвивати в дітей пізнавальний інтерес до знань про здоров'я; виготовляти, систематизувати дидактичний, роздатковий матеріал за всіма темами курсу; володіти методикою навчання основ здоров'я на засадах розвитку здоров'язбережувальної та життєвих компетентностей; використовувати навчальне обладнання, оргтехніку тощо.
---------------------	--

Особистісний компонент передбачає якості особистості педагога, які допоможуть йому успішно розвивати здоров'язбережувальну компетентність дітей, а саме:

- педагогічна спрямованість на ведення здорового способу життя і формування його у вихованців;
- позитивне ставлення до роботи з дітьми, що мають обмежені можливості здоров'я;
- адекватне сприйняття їхніх проблем і пошук шляхів їх вирішення [21].

Крім того, вихователь повинен легко засвоювати нові знання, зокрема з проблеми здоров'язбереження; бути готовим до навчання та професійно-особистісного розвитку; не мати шкідливих звичок; бути переконаним у необхідності ведення здорового способу життя; готовим пропагувати на особистому прикладі здоровий спосіб життя, заняття фізичною культурою та спортом, активний відпочинок; цінувати власне здоров'я, слідкувати за його станом, регулярно оздоровлюватися; займатися фізичною культурою (відвідувати басейн, тренажерний зал, вільний час намагатися проводити активно, на свіжому повітрі тощо); добре володіти власними емоціями, своїм психічним станом; не вживати стимуляційних засобів (лікарських препаратів,

горілчаних виробів тощо); його внутрішній світ має узгоджуватися із способом життя тощо [47].

2.2. Організаційно-педагогічні умови забезпечення готовності педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності

Ефективність педагогічної діяльності у галузі збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку головним чином залежить від рівня методичної підготовки педагогів, яка має вирішальний вплив на формування готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій. Методична підготовка вихователя до застосування здоров'язбережувальних технологій здійснюється різними шляхами, найбільш значущими з яких постають такі:

- зміцнення педагогічних знань з теорії та методики формування здорового способу життя;
- формування професійних умінь та навичок моделювання і проектування здоров'язбережувальних технологій;
- конструювання стійких мотивацій у педагога до здоров'язбережувальної діяльності [3].

Відтак методична підготовка впливає на рівень сформованості у педагогів закладів дошкільної освіти готовності до педагогічної діяльності, а готовність визначає якість процесу підготовки. Керуючись цією думкою, Н. Беседа доходить висновку, що підвищення готовності педагогів до здоров'язбережувальної діяльності залежить від ефективності системи методичної підготовки вихователів до застосування здоров'язбережувальних технологій [6].

Підготовка вихователя закладу дошкільної освіти до здійснення здоров'язбережувальної діяльності може здійснювати шляхом стаціонарної або післядипломної освіти. Вона стає можливою за умов забезпечення мотивації педагогів до здійснення відповідної діяльності, розробки моделі підготовки педагогів до здоров'язбережувальної діяльності у системі

післядипломної освіти; запровадження навчально-методичного комплексу із здоров'язбережувальної діяльності (програми; форми організації підготовки, що реалізуються через науково-методичний супровід педагогів, які освоюють здоров'язбережувальну діяльність в режимі дослідно-експериментальної роботи; методичні і дидактичні матеріали) [56, с. 10-11].

Як стверджують О. Антонова та Н. Поліщук, підготовку педагогів до здоров'язбережувальної слід на основі комплексу наукових підходів: аксіологічного, системного, андрагогічного, валеологічного [3].

Аксіологічний підхід дозволяє зорієнтувати фахівців на формування реальних уявлень про справжні і уявні цінності життя, діяльності, здоров'я, на вибір позитивної стратегії взаємодії з навколишнім світом. Ціннісні орієнтації впливають на потреби і мотиви діяльності людини, визначають її поведінку. Відповідно до цих положень здоров'я можна розглядати як ціннісний об'єкт, ціннісні орієнтації на важливість його збереження – як реалізацію ціннісних установок, а здоров'язбережувальну компетентність – як ціннісну (культурну) норму [19, с. 12].

О. Єжова зазначає, що основними педагогічними чинниками формування ціннісного ставлення до здоров'я є:

- освітнє середовище;
- всебічна діяльність суб'єктів педагогічного процесу;
- діяльність педагогічного колективу;
- мотивація дітей та педагогів щодо здорового способу життя.

Відтак, турбота про здоров'я вихованців – одне з головних завдань педагогічного колективу закладу освіти [34, с. 159-164].

Системний підхід дозволяє розглядати формування готовності педагогів до здоров'язбережувальної діяльності як єдину систему, в якій увесь освітній процес організовується на принципах адекватності й здоров'язбереження, як процес формування здоров'я людини, природних та соціальних умов його збереження і зміцнення, що організується як системний педагогічний процес у логічному зв'язку всіх його етапів і спрямовується на

гармонійний і різнобічний розвиток особистості [80].

Системний підхід забезпечує цілісне уявлення педагога про стан здоров'я вихованців і наповнює конкретним змістом здоров'язбережувальну технологію та її діяльнісну складову, допомагає відповісти на питання, як і за якими напрямками слід її реалізовувати, визначає основні завдання формування здоров'язбережувальної компетентності дитини [3].

Андрагогічний підхід – це спрямовуючий процес стимулювання, виховання, навчання й удосконалення дорослої людини під час професійної підготовки та перепідготовки, який інтегрує надбання індивідуального, творчого, особистісно зорієнтованого підходів [18, с. 8].

Його сутність полягає у таких принципових положеннях:

- 1) провідна роль у власній освіті належить самому фахівцеві;
- 2) навчання повинно виходити із індивідуальних особливостей того, хто навчається, відповідати його індивідуальним освітнім потребам та стимулювати зростання цих потреб;
- 3) у процесі навчання слід використовувати внутрішні сили особистості, спиратися на природне прагнення людини до саморозвитку, самовдосконалення, активізувати суб'єктивну сферу фахівця;
- 4) навчальний процес відбувається у спільній діяльності тих, хто навчає, з тими, хто навчається [38, с. 9].

Л. Ніколенко зазначає, що андрагогічний підхід до навчання дорослих у ґрунтується на знаннях про дорослу людину з урахуванням її вікових особливостей, освітніх і життєвих потреб, досвіду, здібностей і можливостей. Це відображає гуманістичну сутність педагогічної діяльності, забезпечує активну діяльність того, хто навчається, високу мотивацію, спрямованість на створення належних умов для постійної самоосвіти, самовдосконалення, розвитку дослідницьких здібностей, що сприяє розвитку професіоналізму, досягненню найвищого рівня творчості та самореалізації у професійній роботі [63, с. 284-287].

Валеологічний підхід передбачає створення таких педагогічних умов в

освітній установі, які б забезпечили збереження та зміцнення здоров'я усіх суб'єктів освітнього процесу і вплинули на формування у них здоров'язберігаючої компетентності [58, с. 43-49].

Валеологічний підхід дозволяє розглядати здоров'язбережувальну компетентність як складну динамічну і функціональну систему, що характеризується сімейно-побутовою, комунікативною, суспільнотрудовою діяльністю, проявом фізичних і духовних здібностей людини в єдності і гармонії з навколишнім середовищем, як природну основу людини. Здоров'язбережувальна компетентність неможлива без знань людини про себе, про ті закономірні зміни, які відбуваються в її психіці і фізичному стані, про вплив цих процесів на інтелектуальний розвиток [3].

Діяльнісний підхід розглядає діяльність як головне джерело формування особистості і чинник її розвитку. У діяльності особистість набуває досвіду, який, актуалізуючись, викликає розгортання внутрішніх її структур і надає тим самим професійній діяльності особистісний сенс. У цілому діяльнісний підхід передбачає орієнтацію на розвиток творчого потенціалу особистості і дозволяє врахувати індивідуальні й вікові особливості кожного слухача за допомогою включення в діяльність, сприяє самореалізації і особистому зростанню [58, с. 43-49].

Особистісно орієнтований підхід організовує здоров'язбережувальний освітній процес, в якому пріоритет надається інтересам і потребам педагога, створенню безпечних і комфортних умов для розвитку його особистості. Цей підхід припускає також активну участь самого педагога в освоєнні культури здоров'я, формуванні особистого досвіду здоров'язбереження, який отримується через поступове розширення сфери спілкування і діяльності педагогів, розвиток саморегуляції, відповідальності за своє здоров'я, життя і здоров'я інших людей [77, с. 8-10].

Компетентнісний підхід передбачає, що головним освітнім результатом є формування мотивованої компетентної особистості педагога, здатної швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, що динамічно

розвивається і оновлюється, отримувати, використовувати і створювати різноманітну інформацію, приймати обґрунтовані рішення і вирішувати життєві проблеми на основі отриманих знань, умінь і навичок із проблеми здоров'язбереження [80, с. 111-116].

Поєднання зазначених вище підходів дозволять подолати суперечність між зростаючими потребами суспільства, сім'ї, освітніх установ у вирішенні проблем здоров'я дітей і недостатньою орієнтацією професійної підготовки вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти на здійснення здоров'язбережувальної діяльності в умовах педагогічного процесу [3, с. 111-116].

Ефективність формування готовності вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності, передусім, залежить від реалізації комплексу відповідних педагогічних умов, під час визначення яких повинні бути враховані базові запити педагогів. З огляду на зазначене, актуалізується необхідність визначення й обґрунтування педагогічних умов формування готовності вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності у процесі їх професійної діяльності.

Проблема вивчення педагогічних умов формування готовності вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності в наукових роботах багатьох дослідників, а саме: Т. Андрющенко, Ю. Драгнева, Н. Поліщук, О. Шукатка та ін.

У психолого-педагогічних джерелах немає єдиного підходу до поняття «умови». Під педагогічними умовами часто розуміють обставини, фактори й чинники освітнього процесу. За енциклопедичним словником, «умова – це філософська категорія, в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує. Завдяки наявності відповідних умов властивості речей переходять із можливості в дійсність» [64, с. 482].

О. Бражнич розглядає умови як «сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення

педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети» [17, с. 56].

У контексті з'ясування сутності педагогічних умов, Є. Хриков зауважує, що «вони створюються педагогами, а фактори існують об'єктивно, незалежно від діяльності... Таким чином, педагогічні умови – це обставини, які обумовлюють певний напрям розвитку педагогічного процесу...». До педагогічних умов дослідник зараховує лише ті, які створено, власне, самим педагогом та є результатом його діяльності [57, с. 70].

Із поняттям «умова» тісно пов'язаний термін «причинність» – «філософська категорія для позначення моменту універсальної взаємодії предметів і явищ матеріального світу, який полягає в утворенні або породженні одними предметами та явищами (причинами) інших (наслідків). Причина належить до суттєвих визначень предмета. Глибина достовірності відображення об'єктивної причинності залежить від рівня розвитку науки й суспільно-історичної практики. Діалектичний матеріалізм розглядає причину й наслідок як моменти взаємодії, у якій наслідок, визначаючись причиною, зворотно впливає на неї» [62, с. 25].

Т. Андрющенко, розглядаючи проблему формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності, визначає «педагогічні умови» як сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які забезпечують ефективність і результативність процесу формування здоров'язбережувальної компетентності. Так, до зовнішньої складової педагогічних умов відноситься комплекс форм, методів, прийомів, засобів, а також зміст навчання; внутрішньою складовою визначається рівень мотивації, сформованість інтересу, потреб, ціннісних орієнтацій, ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих [2].

Ю. Драгнєв сформував педагогічні умови формування культури здоров'я в умовах комп'ютеризації навчання, де на підставі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми визначено поняття ціннісного ставлення

студентів закладів вищої освіти до власного здоров'я «як складне особистісне новоутворення, що характеризується сформованістю знань і уявлень про здоров'я як цінність, позитивною активністю щодо ведення здорового способу життя, усвідомленістю ставлення до здоров'я, сформованістю вмінь і навичок зміцнення та збереження здоров'я, що сприяє позитивній зміні поведінки на тривалий час». До педагогічних умов учений відносить:

1. Створення позитивної мотивації формування потреби бути здоровими.

2. Використання інтерактивних методів навчання, що спрямовані на формування в студентів ціннісного ставлення до здоров'я.

3. Упровадження програми формування ціннісного ставлення до власного здоров'я, що передбачає використання освітньо-виховних і креативних можливостей дисциплін природничо-наукового циклу й циклу фахової підготовки» [32, с. 211].

Ю. Бойко схарактеризувала такі педагогічні умови формування установок до здорового способу життя:

- сприяння становленню й розвитку ціннісних орієнтацій на збереження та зміцнення здоров'я в умовах здоров'язберігального освітнього середовища закладу освіти;

- формування ціннісного ставлення до здоров'я на основі розробки стратегії їхньої мотивації на здоровий спосіб життя;

- активізація свідомого оволодіння досвідом здоров'язбереження [15].

Н. Кравчук під педагогічними умовами формування готовності педагогів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності розуміє процес використання форм, засобів, методів, прийомів та оздоровчих, здоров'язбережувальних технологій навчання, спрямований на дотримання всіх складових здорового способу життя та забезпечення здоров'язбережувальної діяльності. Виходячи з окресленого вище, дослідниця виокремила педагогічні умови, які, забезпечують ефективний

вплив на формування готовності вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності [44]. Характеристику таких умов подано нижче.

1. Забезпечення позитивної мотивації педагогів закладів дошкільної освіти до організації та здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

У психологічному словнику мотив визначено як спонукання до діяльності, пов'язаної із задоволенням потреб суб'єкта [79, с. 264]. Відповідні тлумачення пропонують і зарубіжні філософи, психологи й педагоги (М. Алексєєва, Б. Баєв, О. Ковальов ін.).

На думку Н. Гладиш, мотивація – це сукупність спонукань, що активізують особистість, тобто система чинників, які детермінують її поведінку та діяльність (потреби, мотиви, прагнення тощо); а також процес формування мотивів, підтримання її поведінкової активності на певному рівні. Також дослідниця наголошує, що професійна мотивація – це сукупність спонукальних чинників, що визначають активність особистості, її систему мотивів, потреб, інтересів, спрямованих на отримання, перетворення і збереження нового досвіду в процесі професійної діяльності [27, с. 154].

На думку О. Сметанюк, мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації [75, с. 209].

Досліджуючи складники мотивації, А. Печенюк спроектував механізм системи мотивації професійного розвитку. Визначальними особливостями системи мотивації є потреби щодо здобуття та розширення професійних знань, які знаходять своє відображення в інтересі ведення наукової діяльності. Усвідомлений інтерес породжує мотиви, які можна класифікувати як матеріальні, соціальні та професійні. Цей процес є неперервний, оскільки отримання кінцевого результату щодо задоволення

потреб нижчого рівня породжує потреби вищого рівня [69, с. 317-318].

2. Формування ціннісного ставлення в вихователів закладів дошкільної освіти до власного здоров'я та здоров'я інших на основі їх самовираження у процесі дотримання здорового способу життя. Названа умова відображає специфіку управлінського процесу в закладі дошкільної освіти, що дає змогу максимально врахувати індивідуальні здібності, потреби, інтереси вихователів та забезпечує поєднання їхніх знань та досвіду в галузі здоров'язбереження [44].

Формування культури здоров'я у процесі дотримання здорового способу життя та технологій його збереження, спрямовані на збереження та зміцнення індивідуального здоров'я, через збільшення обсягу знань в організації самостійного рухового режиму, організації самоосвіти через отримання інформації про збереження та зміцнення здоров'я, яка надходить до педагогів із різних джерел.

Ціннісні орієнтації педагогів на власне здоров'язбереження Н. Башавець характеризує як «внутрішнє переконання в значущості здоров'я, пов'язане з емоційно-вольовою сферою особистості та активністю у професійній діяльності». Науковець наголошує: якщо цінності здоров'язбереження фахівці сприймають внутрішнім орієнтиром в активній позиції стосовно свого здоров'я, на підставі чого вибудовують орієнтацію, що є зовнішнім виявом внутрішньої потреби бути здоровим». А під поняттям «відповідальність за своє здоров'я» Н. Башавець розуміє «відчуття провини за власні вчинки чи неправильну поведінку та ставлення до свого здоров'я, оскільки в людини завжди є свобода вибору своїх дій і способу життя» [5, с. 116].

Спираючись на охарактеризовані теоретичні положення, Н.Кравчук було конкретизовано сутність першої педагогічної умови відповідно до мотиваційного-ціннісного компонента таким чином:

– усвідомлення власних потреб, інтересів, цілей, мотивів, важливості цінностей здорового способу життя, мотивації на дотримання його норм,

відповідно до вимог суспільства, колективу;

- переконаність у значущості ціннісних орієнтацій, що визначають життєві позиції через усвідомлення цінності власного життя як для себе, так і для суспільства в цілому;

- потреба в самоосвіті в галузі здоров'язбережувальної педагогіки;

- вмотивованість дій педагогів спрямовуються на досягнення позитивних результатів через активність, ініціативність, наполегливість у досягненні поставленої мети, визначенні шляхів подолання перешкод, умінню віддавати перевагу нестандартним завданням;

- спрямованість на творчу реалізацію здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності;

- позитивне ставлення до здоров'язбережувальної та професійної діяльності валеологічного спрямування [44].

3. Розширення та поглиблення знань зі здоров'язбережувальним змістом. Підготовка фахівця в сучасних умовах передбачає: оволодіння спеціальними теоретичними знаннями та організаційно-методичними вміннями й навичками; удосконалення фізичного й нервово-психічного здоров'я, рівень готовності функціональних систем; розвиток фізичних якостей і рухових навичок; особиста відповідальність за стан здоров'я. Це дозволяє забезпечувати підготовку педагогів до здоров'язбережувальної діяльності як невід'ємної складової частини професійного становлення особистості вихователя.

Н. Кравчук пропонує використовувати ефективні форми самоосвіти вихователів: вивчення досвіду педагогів-новаторів, участь у науково-практичних конференціях, фестивалях педагогічних ідей, конкурсах педагогічної майстерності, а також запровадження в навчальний процес проблемних ситуацій, активізація пізнавальної активності студентів і здатність до постійного самовдосконалення в галузі здоров'язбереження. Дослідниця стверджує, що висококваліфікований фахівець повинен постійно турбуватися про власне здоров'я та здоров'я оточуючих людей і володіти

сучасними оздоровчими технологіями [44].

4. Набуття досвіду ведення здорового способу життя для формування вмінь і навичок зміцнення та збереження здоров'я у процесі використання ефективних форм і методів забезпечення здоров'язбережувальної діяльності.

Успішність професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти визначається здатністю до реалізації загальнопрофесійних і спеціальнопрофесійних функцій. До загальнопрофесійних функцій М. Віленський відносить гностичну, аналітико-рефлексивну, конструктивно-прогностичну, організаційно-діяльнісну, комунікативну та корекційно-регулювальну функції, до спеціальнопрофесійних функцій – профілактичну, рекреаційну, здоров'яконтролюючу, здоров'язберігаючу та здоров'яформуючу [21].

Виходячи з зазначеного вище, сутність третьої педагогічної умови готовності вихователів до використання ефективних форм і методів забезпечення здоров'язбережувальної діяльності, відповідно до діяльнісно-практичного компонента представлено таким чином:

- спроможність вихователів закладів дошкільної освіти вести здоровий спосіб життя та проектувати освітній процес із використанням здоров'язбережувальних освітніх технологій, ураховуючи доробок сучасної педагогічної науки й практики та власного досвіду;

- системність мотивів, намірів, нахилів і готовності до здійснення здоров'язбережувальної діяльності, оволодіння способами використання отриманої інформації, а також внутрішніх дій на власну адресу, тобто ставлення до себе, самовпевненість (відкидання сумнівів), самопослідовність, самоприйняття (схвалення самого себе, довіра), самопізнання (власної особистості і діяльності);

- уміння визначати зміст відповідної професійної діяльності;

- формувати модель здоров'язбережувальної поведінки, що містить уміння й навички володіння здоров'язбережувальними технологіями як системою інваріантних педагогічних умінь, систематичність і послідовність

дій в умовах здоров'язбережувальної діяльності;

– передбачає спроможність вихователя встановлювати такі взаємовідносини між учасниками освітнього процесу, які б сприяли збереженню та зміцненню здоров'я дітей, здійснювати заходи, спрямовані на профілактику захворювань, корекцію фізичного, духовного, психічного та соціального здоров'я та здатність організувати та проводити рекреаційні заходи; спроможність вихователя здійснювати моніторинг стану здоров'я дітей [44].

2.3. Створення здоров'язбережувального освітнього середовища у закладі дошкільної освіти як складова здоров'язбережувальної діяльності

Перед сучасним закладом освіти постає проблема у створенні таких умов, які б з одного боку, через впровадження інноваційних освітніх технологій сприяли розвитку життєвих компетентностей, природних нахилів, обдарувань кожної дитини, а з іншого боку – дозволили б вийти їй зі стін школи здоровою людиною зі свідомим ціннісним ставленням до власного здоров'я.

Освітнє середовище сучасного закладу освіти неповною мірою виконує функції збереження та зміцнення здоров'я дітей. Тому важливим завданням закладу дошкільної освіти є створення безпечних і нешкідливих умов виховання дітей дошкільного віку, які б сприяли формуванню гармонійно розвиненої, фізично досконалої особистості з відповідальним ставленням до власного здоров'я та здоров'я оточуючих [78].

Проблемі створення освітнього середовища, що сприяє збереженню та зміцненню здоров'я дітей, присвячені наукові праці М. Башмакова, Я. Берегового, Л. Бережної, В. Ільченка, С. Дудка, В. Ковалько, М. Малашенка, А. Маджуги, П. Матвієнка, Н. Міллер, А. Морозової, С. Омельченко, О. Підгорної, Н. Рилової, Г. Спиченка, М. Степанової та ін.

Освітнє середовище, що базується на принципах збереження і розвитку

здоров'я вихованців та стимулювання позитивних процесів фізичного, інтелектуального, психічного, духовного розвитку дитини, отримало назву здоров'язбережувальне, а показниками його якості в системі освіти є динаміка стану здоров'я дітей, рівень навченості та виховання. Здоров'язбережувальне середовище – це середовище, у якому створюються такі умови, за яких дитина може усвідомити цінність свого здоров'я, оволодіти способами його збереження і навчитися способам саморегуляції, що дозволять їй зберегти здоров'я [11].

Процес створення здоров'язбережувального середовища науковці визначають як комплекс змін традиційної системи, спрямованих на підвищення ефективності діяльності щодо збереження і зміцнення життєздатності учнів і педагогів у взаємозв'язку з корекцією їхньої внутрішньої картини здоров'я [71].

Створення здоров'язбережувального середовища у закладі дошкільної освіти сприяє вирішенню таких актуальних завдань як повноцінне збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, формування основ здоров'язбережувальної поведінки та культури здоров'я, засвоєння її морально-етичних, духовних, естетичних та фізичних компонентів» [49].

Здоров'язбережувальне середовище розуміють як сприятливе середовище життя та діяльності людини, а також оточуючі її суспільні, матеріальні та духовні умови, які позитивно впливають на здоров'я особистості. Дане твердження базується на усвідомленні важливості забезпеченні сприятливих умов життєдіяльності людини як стану середовища життєдіяльності, при якому відсутній будь-який шкідливий вплив його факторів на здоров'я людини і є можливості для забезпечення нормальних і відновлення порушених функцій організму [80].

Здоров'язбережувальне середовище закладу освіти в загальному розумінні – це дотримання санітарно-гігієнічних норм, повітряного та світлового режимів та інше у всіх сферах організації життєдіяльності дитини в закладі освіти [43].

Процес створення здоров'язбережувального середовища у закладі освіти можна визначити як комплекс змін традиційної системи, націлених на підвищення ефективності діяльності щодо збереження і зміцнення життєздатності вихованців і педагогів у взаємозв'язку з корекцією їхньої внутрішньої картини здоров'я. Під час створення здоров'язбережувального середовища особлива увага приділяється таким проблемам, як:

- закономірності розвитку і саморозвитку людини;
- суб'єктивні та об'єктивні фактори, що сприяють і перешкоджають збереженню здоров'я;
- самоосвіта, самоорганізація і самоконтроль у галузі збереження здоров'я;
- самовдосконалення, самокорекція і самоорганізація своїх вчинків і дій під впливом нових вимог професії, суспільства, розвитку науки, культури;
- усвідомлення своїх здібностей і можливостей, переваг і недоліків своєї діяльності із здоров'язбереження [11].

Основні напрями формування здоров'язбережувального освітнього середовища:

- 1) забезпечення організаційно-гігієнічних умов здійснення освітнього процесу;
- 2) утвердження пріоритету грамотного піклування про здоров'я вихованців;
- 3) навчання педагогічних працівників здоров'язбережувальних технологій;
- 4) реалізація принципів здоров'язбережувальної педагогіки на практиці;
- 5) навчання здоров'я та виховання культури здоров'я дітей;
- 6) моніторинг стану фізичного та психічного здоров'я дошкільників, вплив здоров'язбережувальних факторів та результативності діяльності закладу дошкільної освіти щодо охорони здоров'я вихованців;

7) оптимізація діяльності медичної та психологічної служб закладу освіти;

8) залучення батьків вихованців до участі у програмах оздоровлення дітей, ініційовані закладом освіти [14].

Аналіз праць з питань створення здоров'язбержувального середовища переконує в міждисциплінарному характері даного напрямку, оскільки втілює ідеї різних галузей наукових знань: педіатрії, гігієни, фізіології, психології, педагогіки, медичної екології, екології людини, соціології тощо. Тому існують різні точки зору щодо визначення поняття «здоров'язберігаюче середовище».

О. Кирпиченков розглядає здоров'язбержувальне середовище закладу дошкільної освіти як систему, що включає освітній процес, соціальний та предметний компоненти [43]. Кожний із представлених компонентів має свої функції, зміст та особливості реалізації, поставлених завдань, представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Зміст компонентів здоров'язбержувального середовища
закладу дошкільної освіти**

Компонент здоров'язбержувального середовища	Зміст та складники компоненту здоров'язбержувального середовища
Соціальний компонент	Педагогічний персонал, який втілює в практику фізкультурно-оздоровчі здоров'язберігаючі технології; медичний персонал, який забезпечує контроль за станом здоров'я та фізичним розвитком дітей, дотримання санітарно-гігієнічних норм в процесі реалізації навчально-виховної роботи, організацію раціонального харчування; соціальне оточення дитини поза

	закладом освіти.
Предметний компонент	Фізкультурне обладнання групової кімнати, фізкультурної зали, спортивного майданчику, посібники, методичні рекомендації для організації цілеспрямованої та самостійної діяльності дітей, які відповідають педагогічним, гігієнічним, естетичним вимогам та анатомо-фізіологічним особливостям дітей різного віку

Здоров'язбережувальне середовище розглядається О. Кирпиченквим як цілісна система, яка має концептуальні основи щодо реалізації здоров'язбережувальної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти, методичний супровід даного виду діяльності та організаційно-педагогічний інструментарій [43].

У дослідженні І. Золотухіної визначені ергономічні, антропометричні та психофізіологічні особливості функціонування здоров'язбережувального просторовопредметного середовища дошкільного навчального закладу [37]. До основних компонентів здоров'язберігаючого середовища дослідниця відносить розвивальний характер простору дитинства, діяльнісно-віковий підхід, інформативність забезпечення комфортності, функціональної надійності та безпечності, дотримання високих гігієнічних та естетичних показників. Саме через ці компоненти здоров'язбережувального середовища педагогічний колектив забезпечує всебічний гармонійний розвиток дитини, створює передумови для використання здоров'язберігаючих технологій та мінімізації негативних факторів довкілля.

Н.Левінець до основних характеристик здоров'язбережувального середовища відносить такі:

- збалансоване харчування,
- морально-психологічний клімат у взаєминах суб'єктів освітнього

процесу,

- санітарно-гігієнічний стан,
- сучасний дизайн,
- предметно-ігровий простір групової кімнати, фізкультурної зали та ігрового майданчика,
- раціональна організація життєдіяльності дітей відповідно до їхніх вікових та психофізіологічних особливостей,
- широке впровадження інноваційних програм та технологій оздоровчого спрямування,
- рівень співпраці дошкільного навчального закладу із родинами та іншими соціальними інституціями [48].

Українські науковці О. Богініч та Н. Левієнець та інші вважають, що провідним завданням здоров'язбережувального середовища, яке ґрунтується на єдності фізичного, психічного (духовного) та соціального здоров'я, є занурення дитини в особливо організований життєвий простір, в якому формується звичка до здорового способу поведінки, що забезпечує комфортне перебування дитини і в дошкільному навчальному закладі, і родинному середовищі, і серед дитячого колективу, і за межами навчального закладу. Крім того важливим є забезпечення оптимальної рухової активності дітей, яка спрямована на формування та реалізацію природної потреби в рухах, що закладена генетично, проте потребує певного стимулювання та задоволення [11; 48].

Цінним є усвідомлення того, що створення здоров'язбережувального середовища передбачає злагодженість впливу на особистість дитини як макросередовища, так і мікросередовище. Врахування даних факторів дозволить педагогічному колективу створити дійсно ефективну систему фізкультурно-оздоровчої діяльності та мінімізувати негативні впливи сучасної екології на стан здоров'я підростаючих поколінь.

Процес моделювання здоров'язбережувального середовища науковці називають своєрідною специфічною сукупністю внутрішніх факторів

розвитку даного середовища. Така сукупність відбувається на ґрунті морфо-функціональних, психічних, фізичних новоутворень особистості дитини та зовнішніх умов, які характеризують кожний ступінь навчання та виховання, також вікового етапу розвитку онтогенезу дітей, за дотримання конкретних соціокультурних та психолого-педагогічних умов, які створюються у навчальному закладі [49].

Здоров'язбережувальне середовище закладу дошкільної освіти являє собою складно організовану систему, яка складається із сукупності санітарно-гігієнічних, організаційно-педагогічних та психолого-педагогічних умов. Тому воно спрямоване на оптимізацію санітарно-гігієнічних умов процесу організації життєдіяльності дітей, зокрема навчання та виховання, вибір доцільних форм та методів фізкультурно-оздоровчої діяльності, гуманізацію взаємин учасників освітнього процесу, активізацію рухової діяльності, запобігання розумовому та фізичному перенавантаженню дітей, попередженню стресових станів, підвищенню адаптаційних можливостей дитячого організму, вибір доцільних інноваційних технологій та моніторинг якості освітніх послуг [78].

Дослідження різних аспектів проблеми створення та функціонування здоров'язбережувального середовища закладу освіти знайшли відображення у працях О. Богініч, Е. Вільчковського, Л. Волкова, Н. Денисенко, О. Дубогай, Н. Левінець, В. Логінової, Л. Лохвицької, Л. Сварковської, Г. Хухлаєвої та інших. Науковці виокремлюють такі функції здоров'язберігаючого середовища як: координаційну, інтеграційну, адаптивну, соціокультурну, орієнтаційну, пропедевтичну, стимулюючу та інші. Науковці виокремлюють такі функції здоров'язберігаючого середовища як: координаційну, інтеграційну, адаптивну, соціокультурну, орієнтаційну, пропедевтичну, стимулюючу та інші. Зміст зазначених функцій представлено в таблиці 2.3.

Функції здоров'язберігаючого середовища

Функція здоров'язберігаючого середовища	Сутність та роль функції здоров'язберігаючого середовища
Координаційна функція	Забезпечення взаємодії різних структур у питаннях збереження та зміцнення здоров'я підростаючих поколінь, наступності у реалізації державної політики на різних освітніх ступенях.
Інтегруюча функція	Вироблення спільних підходів до організації здоров'язберігаючого середовища.
Адаптивна функція	Сприяння покращенню адаптаційних можливостей та функціональних можливостей організму дитини, підготовка до навчання в школі.
Соціокультурна функція	Прилучення дітей до виробленої суспільством системи цінностей щодо здоров'я особистості, культивування здоров'язберігаючої поведінки як власної ціннісної потреби
Орієнтаційна функція	Забезпечення самовизначення дитини (відповідно до вікових можливостей) у різних сферах її життєдіяльності, допомога у пошуку адекватних шляхів вирішення різних життєвих ситуацій.
Пропедевтична функція	Забезпечення валеологічного супроводу дитини в освітньому процесі, як у змісті

Продовження табл. 2.3

	(сприяння формуванню валеологічних уявлень і виробленню певних практичних умінь), так і формах роботи.
Стимулююча функція	Використанням позитивного зворотного зв'язку, який дозволяє відстежувати зміни у особистості дитини, зокрема і у показниках здоров'я, орієнтацію не тільки на кінцевий результат, а й на процес його досягнення.

Створюючи здоров'язбережувальне середовище необхідно враховувати принципи організації здоров'язберігаючої діяльності, серед них принцип переходу до ціннісної парадигми виховання, принцип природоцільності, принцип педагогічної підтримки (педагогічного супроводу), принцип безперервності та наступності, принцип інтеграції зусиль суб'єктів навчально-виховного процесу, спрямованих на забезпечення розвитку фізичного та психічного здоров'я дітей, принцип гармонійного розвитку особистості, принцип оздоровчої спрямованості освітнього процесу [78].

Сучасні науковці О. Богініч, О. Ващенко, Л. Волошинина, Н. Денисенко, С. Свириденко та інші визначили фактори, які впливають на стан здоров'я учасників освітнього процесу, а саме:

– соціальні (соціальна орієнтація на здоровий спосіб життя, стійка мотивація до здоров'язбережувальної поведінки, усвідомлена потреба у валеологічних знаннях та навичках тощо);

– психолого-фізіологічні (функціональний стан організму, індивідуально-типологічні особливості організму, відповідні погляди та переконання щодо здоров'я, усвідомлення значущості здоров'я тощо),

– організаційно-педагогічні, які поділяються на організаційні (навчальний процес, побудова розпорядку дня, режим рухової активності,

процесуальні (освітній стандарт, розумові та фізичні навантаження)

– професійно-компетентні (антистресова педагогічна тактика, мотивований, комплексний підхід вихователя до оцінки стану здоров'я дітей, використання здоров'язберігаючих технологій, систематичний моніторинг стану здоров'я дітей, застосування адекватних діагностичних методик); управлінські (основні параметри функціонування здоров'язберігаючого середовища начального закладу, матеріально-технічні, фінансові, кадрові, інформаційні, методичні ресурси тощо) [11-12; 20; 48-49].

Зазначені вище фактори поглиблюють розуміння сутнісних характеристик здоров'язбережувального середовища, підкреслюючи необхідність комплексного підходу до його моделювання. Дбаючи про створення здоров'язбережувального середовища різновікової групи дошкільного навчального закладу слід чітко розуміти особливості різновікової групи.

Т. Поніманська обґрунтовує особливості роботи в різновіковій групі і зазначає, що «різновікова група має деякі переваги перед групою дітей одного віку, оскільки умови виховання в ній відтворюють умови виховання в повній сім'ї з кількома дітьми, чого позбавлені багато сучасних дошкільнят». Постійний соціальний статус дошкільника у різновіковій групі урізноманітнюється одночасною позицією як старшого, так і молодшого серед дітей що важливо для формування соціальних навичок взаємодії, вміння радитись і отримувати допомогу від старших, а також радити і допомагати меншим. У такій групі дитина не відчуває необхідності постійно порівнювати себе з іншими, щоб «бути рівною», що за недосконалого педагогічного керівництва нерідко спричинює штучне зрівнювання. Виховання у різновіковій групі створює умови для набуття досвіду взаємодії, розуміння іншого, вміння спільно гратися, вчитися, працювати» [72].

Педагогічне керівництво освітнім процесом у різновіковій групі слід спрямовувати на організацію спільного життя дітей, їхнє спілкування, взаємодію, які впливають на психічний розвиток, сприяють формуванню

товариських взаємин, вихованню гуманності. Спілкування старших і молодших за віком дітей є також чинником комунікативного розвитку, виховання таких рис, як невимушеність, відповідальність; розвитку активності, механізмів самоконтролю поведінки [8].

Під час проектування та моделювання здоров'язберезувального середовища різновікової групи закладу дошкільної освіти необхідно забезпечити дотримання наступних педагогічних умов, таких як:

- раціональна організація життєдіяльності дошкільнят відповідно до їхніх вікових, психофізіологічних та індивідуальних особливостей;
- систематичне проведення інформаційного діагностичного обстеження дітей, створення банку даних здоров'я дошкільників та моніторингу здоров'я дітей в групі;
- систематичне проведення фізкультурних занять у цікавій для дітей формі (сюжетні, ігрові та заняття змагального типу);
- організація здоров'язберігаючої життєдіяльності дошкільнят через впровадження системи загартовувальних заходів та здоров'язберігаючих технологій;
- широке використання рухових ігор протягом дня з метою стимулювання рухової активності дошкільнят та створення оптимального рухового режиму;
- забезпечення та підтримка сприятливого морально-психологічного клімату у взаєминах суб'єктів освітнього процесу;
- взаємодія педагогів дошкільного закладу та родини у процесі оздоровлення та фізичного розвитку дітей [78].

На думку науковців (О. Богініч, Е. Вільчковського, Н. Денисенко, Л. Лохвицької, Л. Сварковської та інших) пріоритетним завданням здоров'язберігаючої організації освітнього процесу є створення комфортних умов для навчання і виховання дітей різновікової групи. Організація здоров'язберезувального освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, у

першу чергу, вимагає глибокого вивчення дошкільника як цілісної особистості, поступового нагромадження даних про психофізіологічні особливості кожної дитини, емоційну спрямованість, естетичні уподобання, оскільки ці фактори значно впливають на її подальший розвиток та взаємообумовленість діяльності дітей різновікової групи [11-12; 29; 52-54].

Вихователю варто зважати на вік дітей, їхні можливості та особливості розвитку, дбати про організацію невимушеної природної взаємодії дітей різновікової групи.

Отже, реалізація принципу оздоровчої спрямованості закладу дошкільної освіти передбачає створення здоров'язбережувального середовища, тобто середовища, в якому дитині приємно безпечно знаходитися, що стимулює діяльність і розвиток, забезпечує комфортні умови формування здоров'я і є оптимальними для її зростання. Створення здоров'язбережувального середовища процес, який вимагає чіткого усвідомлення усіма суб'єктами навчально-виховного процесу значущості відповідального ставлення до власного здоров'я.

Висновки до розділу 2

У розділі розкрито сутнісні характеристики готовності педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності; висвітлено організаційно-педагогічні умови забезпечення готовності педагога до здоров'язбережувальної діяльності; розкрито проблему створення здоров'язбережувального освітнього середовища у закладі дошкільної освіти.

Визначено, що готовність педагога до здоров'язбережувальної діяльності визначається як загальна характеристика розвитку, навчання і виховання особистості у сфері освіти відповідно до соціального замовлення; як характеристика результативності процесу професійної підготовки спеціалістів різних галузей знань. До основних компонентів готовності педагога до розвитку здоров'язбережувальної компетентності дітей дослідниця відносить аксіологічний, когнітивний, діяльнісний та

управлінський.

Виокремлено п'ять основних груп умінь гностичні, проектувальні, конструктивні, комунікативні, організаторські, сформованість яких обумовлює готовність педагога до здоров'язберезувальної діяльності. Визначено, що ефективність педагогічної діяльності у галузі збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку залежить від рівня методичної підготовки педагогів, яка має вирішальний вплив на формування готовності до застосування здоров'язберезувальних технологій. Підготовку педагогів до здоров'язберезувальної слід здійснювати на основі комплексу наукових підходів: аксіологічного, системного, андрагогічного, валеологічного [3].

Схарактеризовано виокремила такі педагогічні умови, які, забезпечують ефективний вплив на формування готовності вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язберезувальної діяльності: забезпечення позитивної мотивації педагогів закладів дошкільної освіти до організації та здійснення здоров'язберезувальної діяльності; формування ціннісного ставлення в вихователів закладів дошкільної освіти до власного здоров'я та здоров'я інших на основі їх самовираження у процесі дотримання здорового способу життя; розширення та поглиблення знань зі здоров'язберезувальним змістом.

Дано характеристику здоров'язберезувальному середовищу закладу дошкільної освіти як сприятливе середовище життя та діяльності людини, а також оточуючі її суспільні, матеріальні та духовні умови, які позитивно впливають на здоров'я особистості.

РОЗДІЛ 3.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Аналіз досвіду підготовки педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності (на прикладі закладу дошкільної освіти №156 м. Маріуполя)

Комунальний дошкільний навчальний заклад комбінованого типу «Ясла-садок №156 «Дельфінятко» Маріупольської міської ради Донецької області» функціонує з 1983 р. Проектна потужність закладу дошкільної освіти – 230 місць. Станом на 1 серпня 2020 р. дитячий садок відвідують 250 дітей.

У перспективному плані розвитку зазначеного закладу освіти, розрахованого на період 2018-2024 рр., визначено такі основні орієнтири:

- створення умов для збереження, зміцнення здоров'я вихованців;
- становлення відкритої, гнучкої і доступної системи освіти;
- забезпечення готовності батьків вихованців брати участь в управлінні якістю освіти дітей через суспільно-державні форми управління;
- сприяння інтенсифікації педагогічної праці, підвищення її якості та результативності щодо застосування сучасних освітніх технологій;
- створення сфери додаткових освітніх послуг;
- створення в закладі дошкільної освіти системи інтеграційної освіти, що реалізує право кожної дитини на якісну та доступну освіту;
- підвищення якості освіти через впровадження сучасних педагогічних технологій, в тому числі інформаційно-комунікаційних.

Перспективний план розвитку закладу передбачає реалізацію комплексу науково-методичних, матеріально-технічних та управлінських проектів за стратегічними напрямками:

Рис. 3.1. Основні напрями роботи Комунального дошкільного навчального заклад комбінованого типу «Ясла-садок №156 «Дельфінятко» Маріупольської міської ради Донецької області»

Зупинимося на складовій плану «Здоров'я та безпека», метою якого є: збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дітей з раннього віку; формування свідомого ставлення до власного здоров'я; безпечні упови освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Шляхи реалізації зазначеного вище проєкту відображено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Шляхи реалізації проєкту «Здоров'я та безпека»

№	Зміст роботи	Термін виконання					
		2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	Забезпечення належного стану медичного обслуговування дітей, поглиблені медичні огляди.	+	+	+	+	+	+
2	Тематичні зустрічі лікарів з працівниками та вихованцями закладу з питань профілактики захворювань та здорового способу життя	+	+	+	+	+	+
3	Привернути увагу громади (батьків, педагогів закладу дошкільної освіти, медичних працівників, працівників	+	+				

Продовження табл. 3.1

	спортивних установ) до проблеми стану здоров'я дітей дошкільного віку в місті.						
4	Розширити знання про медичні, спортивні установи нашого міста і їх роль у вирішенні проблем здоров'я підростаючого покоління	+	+				
5	Вивчити та поширювати сімейний досвід щодо організації здоров'язберігаючого середовища	+	+	+	+	+	+
6	Участь у різних видах спортивних змагань серед вихованців закладів дошкільної освіти в рамках міської освітньої програми «Старти рум'яних».	+	+	+	+	+	+
7	Організувати оздоровлення дітей влітку, впроваджувати прогресивні методи загартування дитячого організму	+	+	+	+	+	+

Проект передбачає спільну роботу батьків вихованців, педагогів, медичних працівників, що дасть можливість більш виважено ставитися до стану власного здоров'я, здоров'я дітей та оточуючих.

Отже, створення умов для збереження, зміцнення здоров'я вихованців належить до пріоритетних напрямів роботи закладу освіти. З огляду на зазначене, у Комунальному дошкільному навчальному закладі комбінованого типу «Ясла-садок №156 «Дельфінятко» Маріупольської міської ради Донецької області» особлива увага приділяється формуванню готовності вихователів до здоров'язбережувальної діяльності.

В нашому закладі дошкільної освіти головним завданням методичної роботи з педагогами стало підвищення рівня професійної компетентності з питань упровадження системного підходу щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей. Вивчення стану готовності до роботи показало, що більшість педагогів закладу мають оптимальний рівень готовності до інноваційної діяльності. Колектив дошкільного закладу №156 м. Маріуполя постійно

працює над удосконаленням шляхів організації педагогічного процесу, визначенням ефективних методів та прийомів роботи з дітьми та батьками.

Рис. 3.2. Модель здоров'язберігаючого середовища закладу дошкільної освіти

Вагому роль у зазначеному контексті відіграє здоров'язбережувальна обізнаність педагогів. Колектив дитячого садка №156 м. Маріуполя виходить з того, що теоретичними знаннями у сфері здоров'язбереження, якими повинен володіти вихователь, є:

- знання вікових та психологічних особливостей дітей дошкільного віку;
- знання здоров'язбережувальних технологій;

– знання гігієнічних та психологічних вимог до організації освітнього процесу;

– знання про здоров'я та способи його збереження і зміцнення.

Важливим аспектом діяльності педагогів закладу дошкільної освіти є різнобічний і гармонійний розвиток дітей, створення умов для збереження, зміцнення і відновлення їхнього здоров'я, розвиток рухових та фізичних якостей, формування у дошкільників здоров'язбережувальної компетентності, основою якої є життєві навички, що сприяють фізичному, психічному, соціальному та духовному здоров'ю. Всі види діяльності дітей у закладі дошкільної освіти мають бути валеологічно обґрунтованими, тобто побудованими з урахуванням базових потреб дошкільників: потреби у саморозвитку, грі, наслідуванні, набутті досвіду. Одним із засобів вирішення даної проблеми є використання здоров'язбережувальних технологій.

У закладі освіти здоров'язбережувальна технологія розглядається як:

1) маркер якісної характеристики освітніх технологій, показник її спрямованості на здоров'язбереження;

2) сукупність тих принципів, прийомів методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження;

3) технології навчання здоров'ю, які об'єднують формування культури здоров'я, здорового способу життя, валеологічну і гігієнічну освіту та інше;

4) сукупність фізкультурно-оздоровлювальних заходів;

5) урахування вікових та психофізіологічних особливостей школярів;

6) формування сприятливого освітнього середовища;

7) лікувально-профілактичні заходи тощо.

З огляду на зазначене теоретичні знання здоров'язбереження об'єднано у різні напрямки здоров'язбережувальних технологій, а саме:

1. Медично-гігієнічні технології спрямовані на забезпечення медичної допомоги в рамках первинної та вторинної профілактики; контроль за належними гігієнічними умовами; проведення щеплень, надання

консультативної і невідкладної допомоги у медичному кабінеті; моніторинг динаміки здоров'я школярів; профілактичні заходи напередодні епідемій (наприклад, грипу); створення в закладі освіти стоматологічного, фізіотерапевтичного й інших медичних кабінетів; контроль проведення занять з лікувальної фізичної культури, організація фітобарів і тому подібне.

2. Фізкультурно-оздоровчі технології спрямовані на фізичний розвиток учнів, реалізуються на заняттях фізичної культури.

3. Екологічні здоров'язбережувальні технології спрямовані на створення природовідповідних, екологічно оптимальних умов життя і діяльності людей, гармонійних взаємин з природою та ін.

4. Технології забезпечення безпеки життєдіяльності спрямовані на збереження життя.

5. Здоров'язбережувальні освітні технології (організаційно-педагогічні; психолого-педагогічні; освітні технології).

Вагомою складовою формування готовності педагогів до здоров'язбережувальної діяльності є усвідомлення ними основних принципів такої діяльності. Сутність таких принципів описано нижче.

1. Гуманізація – пріоритетність особистісного, індивідуального розвитку кожної дитини в організації педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти.

2. Урахування вікових та індивідуальних особливостей, необхідність використання первинної діагностики здоров'я та валеологічної культури дошкільнят; оцінка її результатів у ході організації здоров'язбережувального освітнього процесу.

3. Дотримання організації педпроцесу інтересів та спрямувань дитини на конкретний вид діяльності, активності, ініціативності та самостійності.

4. Педагогічна підтримка – допомога педагога дитині у якій виникають труднощі зняття емоціональної напруги та дискомфорту.

5. Розроблення здоров'язбережувальних та здоров'яформувальних технологій, які б не тільки сприяли розвитку фізичного тіла дошкільнят, а й

розвитку їхньої психіки, формуванню духовності, навичок комунікативності.

6. Професіональна співпраця і співтворчість – обов'язкова взаємодія спеціалістів і педагогів в організації здоров'язбережувального процесу, співпраця з батьками.

7. Систематичність і послідовність в організації та здійсненні здоров'язбережувального процесу.

8. Забезпечення емоціональної комфортності та позитивного психологічного самопочуття дитини в процесі спілкування з ровесниками і дорослими, забезпечення соціального емоціонального благополуччя дошкільника.

З метою підвищення педагогічної майстерності вихователів щодо реалізації завдань здоров'язбереження та створення відповідних умов, озброєння їх інструментарієм роботи з дітьми, формування навичок вирішення педагогічних ситуацій з питань здоров'язбереження, керівництво закладу дошкільної освіти №156 проводить спеціалізовану роботу з педагогами.

Для ефективного впровадження у педагогічну практику ідей здорового способу життя необхідно вирішення трьох проблем:

1. Зміни світогляду вихователя, його відношення до самого себе, свого життєвого досвіду в сторону розуміння власних почуттів, хвилювань з позиції проблем здоров'язбереження.

2. Зміна відношення вихователя до вихованців. Вихователь повинен приймати дитину такою, якою вона є насправді і на основі цього намагатися зрозуміти, які її особливості, здібності, уміння, можливості розвитку.

3. Зміна відношення вихователя до завдань оздоровлення, яке забезпечує розвиток дитини з максимальним збереженням здоров'я.

Ці напрямки і визначають шляхи підвищення педагогічної майстерності педагога через усвідомлення власних проблем і особливостей, засвоєння методів ефективною здоров'язберігаючої педагогічної взаємодії з вихованцями.

Серед традиційних форм роботи виокремлюємо наступні.

1. Педагогічні ради «Здоров'язберігаючі технології на варті здоров'я дітей», «Шляхи впровадження здоров'язберігаючих технологій», «Попередження дитячого травматизму та збереження життя і здоров'я дітей».
2. Засідання постійно діючого семінару-практикуму «Формування навичок здорового способу життя та ціннісних орієнтацій дітей».
3. Навчання методичного активу «Впровадження інноваційних здоров'язберігаючих технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти з метою підвищення професійної майстерності вихователя».
4. Педагогічна дискусія «Як подолати дитячу агресію в умовах диференціації освітнього процесу».
5. Оперативно-методичні наради «Опрацювання нормативних вимог щодо формування у дітей дошкільного віку здоров'язбережувальної компетентності та примноження їхнього здоров'я в умовах закладу дошкільної освіти», «Витоки підвищеної вразливості вихователя», «Оптимізація рухового режиму дітей».
6. Семінари-тренінги «Формування культури здоров'я дитячої особистості – гостра проблема сучасності», «Мій шлях до здоров'я».
7. Олімпіада розробок занять на валеологічну тематику.
8. Педагогічна вітальня «Здоров'язберігаючі погляди педагогів-класиків на освітній процес».
9. Панорама творчих знахідок «Здоров'язбереженню навчаємо, про здоров'я дбаємо».
10. Випуск методичних бюлетенів «Здорові діти – майбутнє нації», «Здоров'я всьому голова», «Здоровий спосіб життя на варті хвороб».
11. Конкурсна виставка папок-пересувок «Як правильно потурбуватись про здоров'я своєї дитини».
12. Презентація альбомів-естафет «На шляху до здоров'я».

Отже, програма підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності, що реалізується у закладі дошкільної

освіти №156 м. Маріуполя за змістом є і тактичним і стратегічним інструментом управління реалізацією оздоровчих технологій. Завдяки її наявності заклад освіти здатний розробити повний цикл оздоровчої діяльності, а також позначити і реалізувати приховані резерви педагогічного колективу закладу дошкільної освіти.

3.2. Шляхи удосконалення процесу підготовки педагога закладу дошкільної освіти до здоров'язберезувальної діяльності

Аналіз досвіду роботи закладу дошкільної освіти №156 м. Маріуполя уможливив визначення шляхів формування готовності педагогів до здоров'язберезувальної діяльності. У зазначеному контексті можна виокремити декілька напрямів, а саме:

- цільовий (орієнтація на забезпечення ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя);
- змістовий (забезпечення анатомо-фізіологічних, валеологічних, психолого-педагогічних та фізкультурно-оздоровчих аспектів здоров'язбереження);
- діагностичний (оволодіння основами моніторингу якості та ефективності фізкультурнооздоровчої спрямованості освітнього процесу).

Реалізація означених напрямів може бути забезпечена впровадженням необхідних умов, зокрема:

- 1) орієнтованість на цінності здоров'я і як наслідок визнання здоров'язберезувальної компетентності однією з важливих складових загальної; формування здоров'язберезувальної компетентності із застосуванням інноваційних освітніх технологій;
- 2) використання міжпредметніх зв'язків, забезпечення взаємопроникнення та взаємозбагачення завдань освітньо-оздоровчих напрямів;
- 3) впровадження семінарів, орієнтованих на виховання культури здоров'я особистості;

4) налагодження тісного зв'язку між теоретичною підготовкою та практичною реалізацією набутих професійних знань та умінь у сфері здоров'язбереження.

Підготовка вихователя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів має спиратися на такі принципи:

– урахування ціннісних установок, орієнтацій і потреб особистості – припускає врахування ціннісних установок, що змінюються під впливом суспільного життя, орієнтацій і потреб у процесі підготовки;

– цілісності й міждисциплінарності – використовується для комплексного управління й організації процесом підготовки вчителів, що дозволить педагогам у майбутньому ширше розкривати питання збереження індивідуального здоров'я дітей;

– професійної спрямованості – реалізує основне призначення формування готовності вчителів до розвитку здоров'язбережувальної компетентності дітей – готувати їх до виконання соціальних функцій, професійних завдань;

– оздоровчої спрямованості – полягає в обов'язковій настанові на досягнення найбільшого й безумовного оздоровчого ефекту, тобто ефекту зміцнення здоров'я;

– науковості – регламентує організацію процесу підготовки вихователя до здоров'язбережувальної діяльності відповідно до сучасного рівня розвитку науки й техніки, досвіду, накопиченого світовою цивілізацією з питань збереження й зміцнення здоров'я;

– безперервності – дозволяє послідовно підготувати вчителів до оволодіння теоретичним матеріалом, практичними діями, закріпити сформовані навички, тобто сприяє максимальному використанню позитивного перенесення від заняття до заняття раніше отриманих знань, умінь, навичок; діалогічності – виходить з положення про те, що формування особистості, зокрема здоров'язбережувальних знань, умінь, навичок, можливо лише за умови суб'єкт-суб'єктних стосунків, рівноправної співпраці

та взаємодії.

Методична основа підготовки вихователів до здоров'язбережувальної діяльності має будуватися таким чином, щоб внутрішня мотивація педагогів щодо якісного оволодіння професійним досвідом носила активно-стимулюючий, динамічний характер.

Діяльнісне ставлення педагогів до здоров'язбережувальної діяльності в умовах дошкільного закладу включає в себе наступні позиції:

- знання сутності здоров'язбереження;
- знання способів і прийомів збереження власного здоров'я;
- знання основних принципів, засобів, форм, методів та прийомів здоров'язбережувальної діяльності;
- визначення мети здоров'язбережувальної діяльності для її спрямування та організації;
- володіння оздоровчими методиками;
- доцільність вибору комплексу засобів та методів оздоровлення;
- уміння планувати здоров'язбережувальну діяльність залежно від закономірностей побудови освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

Одним із шляхів формування готовності вихователів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності є використання семінарів. Приклад одного з таких семінарів подано у додатку А. Характерною ознакою якого семінару, що проводиться в педагогічному колективі, є створення проблемної ситуації, основу якої становить пізнавальне протиріччя між відомим і невідомим. У процесі семінару такого типу доцільно ставити такі проблемні завдання, що спонукає до активного пошуку, виявлення пізнавальної активності.

Цілком правомірно можемо стверджувати, що організація діяльності на основі застосування ділових і рольових ігор дає змогу розвивати професійні уміння і навички, основи педагогічної майстерності. Застосування ділової гри має формувати у педагогів усвідомлення необхідності і важливості

поглиблення знань з теорії і методики фізичного виховання дітей дошкільного віку, формувати мотивацію до активного поглиблювати здобути знання у галузі здоров'язбереження.

У процесі формування готовності вихователів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності можливе використання методу проектів. Цінність проекту в тому, що педагоги вчаться обґрунтовувати власну думку і обстоювати власну позицію, гнучко реагувати на масив інформації, а також адекватно оцінювати оптимальні умови для здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку. Робота вихователів закладу дошкільної освіти над розробленням проекту певним чином відображає сучасні тенденції технологізації освітнього процесу.

У процесі формування готовності вихователів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності маємо переконувати педагогів, що сутність переходу до здоров'язбережувальної освіти полягає не в пошуку абсолютно нових, універсальних педагогічних технологій, що перетворюється на самоціль, а у вивченні особливостей і способів доцільного та ефективного використання традиційних засобів і методів фізичного виховання та оздоровлення дітей з урахуванням сучасних вимог та нововведень, науково обґрунтованих і апробованих. Лише в такому випадку здоров'язбережувальні технології стануть суттєвим елементом розвитку освіти, модифікації її змісту та якості.

З іншого боку важливим є участь педагогів у забезпеченні здоров'язбережувального середовища закладу дошкільної освіти. Оскільки оптимальність створення здоров'язберігаючого середовища, спрямованого на збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку залежить не лише від свідомого ставлення вихователів до збереження й зміцнення здоров'я вихованців, але й від переконаності їх у пріоритетності оздоровчої діяльності в навально-виховній роботі з ними, тому важливою умовою створення здоров'язберігаючого середовища є комплексність реалізації всіх його компонентів (комунікативно-знанневого, аксіологічно-мотиваційного,

оздоровчо-діяльнісного, гносеологічно-розвивального) з обов'язковим урахуванням особистісно-орієнтованого підходу до кожного вихованця, основами якого має оволодіти педагог.

До основних характеристик здоров'язбережувальної освіти цілком правомірно можна віднести використання інноваційних технологій. Особливого значення заслуговують інновації в галузі фізичного виховання та оздоровлення дітей. З одного боку, існуючі інноваційні оздоровчі технології приваблюють педагогічних працівників різноманітністю та новизною. Проте вихователі мають достеменно знати особливості запровадження тих чи інших оздоровчих технологій у практику роботи з дітьми та вдумливо їх використовувати.

Важливим завданням підготовки вихователя закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності має виступати особистісна потреба і зацікавленість педагога закладу дошкільної освіти в набутті базисних компетентностей, постійному розвитку професійної майстерності. Внутрішнім орієнтиром і регулятором поведінки є ціннісні орієнтації особистості. Набутий життєвий і професійний досвід повинен мати для кожного педагога особистісний смисл.

Фахівцю з дошкільної освіти важливо усвідомити значимість пропонованого знання та досвіду для професійної діяльності. Тільки мотивація професійної діяльності, володіння фундаментальними інтегрованими знаннями, готовність до постійного самовдосконалення, творчість формуватимуть готовність до педагогічної діяльності у змінних соціальних умовах. Власне фахова компетентність педагога і забезпечує якість дошкільної освіти. Стандарти, програми, методики і технології неможливо реалізувати без творчого педагогічного пошуку.

Висновки до розділу 3

Здійснений аналіз досвіду формування готовності до здійснення здоров'язбережувальної діяльності у закладі дошкільної освіти №156

м. Маріуполя дозволяє стверджувати, що такий процес стає можливим за умов забезпечення мотивації педагогів до здійснення відповідної діяльності, розробки моделі підготовки педагогів до здоров'язбережувальної діяльності у системі щоденної професійної діяльності; запровадження методичного комплексу із здоров'язбережувальної діяльності (програми; форм організації підготовки, що включають науково-методичний супровід педагогів, які освоюють здоров'язбережувальну діяльність в режимі дослідно-експериментальної роботи; методичні і дидактичні матеріали)

Ефективність педагогічної діяльності у галузі збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку головним чином залежить від рівня методичної підготовки вчителів, яка має вирішальний вплив на формування готовності педагогів до застосування здоров'язбережувальних технологій.

Методична підготовка вихователя закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності здійснюється шляхом: зміцнення педагогічних знань з теорії та методики формування здорового способу життя; розвитку професійних умінь та навичок моделювання і проектування здоров'язбережувальних технологій; конструювання стійких мотивацій у педагога до здоров'язбережувальної діяльності.

Для здійснення ефективної здоров'язбережувальної діяльності вихователь закладу дошкільної освіти повинен володіти необхідними теоретичними знаннями, які в він зможе використовувати на практиці. Основні положення здоров'язбережувальної педагогіки є саме тією теоретичною базою, яка сприяє формуванню однієї з ключових компетентностей педагога – здоров'язбережувальної компетентності. Високий або достатній рівень розвитку цієї компетентності у вихователя закладу дошкільної освіти допоможе сприяти збереженню та зміцненню здоров'я підрастаючого покоління.

Визначено шляхи удосконалення процесу підготовки вихователів до здоров'язбережувальної діяльності, до яких належить: оволодіння знаннями про сутність здоров'язбереження; про способи і прийоми збереження

власного здоров'я; розвиток уміння визначення мети здоров'язбережувальної діяльності для її спрямування та організації у межах організації освітнього процесу; оволодіння оздоровчими методиками; розвиток уміння планувати здоров'язбережувальну діяльність залежно від закономірностей побудови освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Результати здійсненого дослідження дозволяють зробити наступні висновки

1. Визначено та здійснено аналіз базових понять дослідження: «здоров'я», «здоровий спосіб життя», «здоров'язбережувальна технологія», «здоров'язбережувальна діяльність». Здоров'язбережувальна діяльність характеризується у дослідженні як вид діяльності людини, яка спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я як свого власного, так і інших людей, формування культури здоров'я, екології здоров'я, цілісної (холістичної) формули здорового способу життя, а також здатність вносити зміни в довкілля, спосіб власного життя та оточуючих людей, використовуючи та поєднуючи оптимальні методи навчання і виховання та вміння прогнозувати очікуваний результат.

Схарактеризовано функції, що реалізуються педагогом закладу дошкільної освіти у межах здоров'язбережувальної діяльності: інформативно-мотиваційна, орієнтувальна, дослідницько-творча, розвивальна, виховна, рекреаційна, культурологічна, конструктивна, комунікативна, діагностична, методична, мобілізаційна, прогностична, коригувальна, рефлексивна тощо.

З'ясовано, що феномен «готовність вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності» у переважній більшості поглядів науковців розглядається як інтегративне утворення, що формується у процесі професійної освіти, самоосвіти та творчої професійної самореалізації фахівця дошкільної освіти, містить сукупність особистісних якостей, які акумулюють знання про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя, мотиви здоров'язбережувальної поведінки щодо себе та навколишнього світу, потребу в оволодінні методами, технологіями збереження здоров'я, орієнтацію на самопізнання та саморозвиток (здоров'язбережувальна компетентність).

2. Проаналізовано стан дослідження проблеми здоров'язбережувальної

діяльності в закладі дошкільної освіти. Зроблено висновок про те, що проблема збереження здоров'я дітей дошкільного віку займає одне з провідних місць у сучасній науці. Дослідниками схарактеризовано основну мету оздоровчої роботи в закладі дошкільної освіти передусім є якісне покращання фізичного розвитку і фізичного стану дитини.

Пріоритетними напрями сучасних досліджень у зазначеному контексті є: педагогічні засади валеологічного виховання, формування ціннісного ставлення до власного здоров'я, формування здорової особистості, наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів, психологічний аспект усвідомлення основ здорового способу життя, формування основ здорового способу життя; підготовка майбутніх фахівців з дошкільної освіти до створення умов для збереження здоров'я дітей дошкільного віку і формування у них навичок здорового способу життя.

На основі аналізу актуальних наукових джерел з теми дослідження зроблено висновок, що вітчизняній науці бракує праць, в яких би цілісно розглядалися проблеми підготовки педагогів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності. Однак здійснений аналіз дозволив виявити й сформулювати теоретичні положення, що складають зміст здоров'язбережувальної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти (формування основ знань про здоров'я людини як складову системи «природа і суспільство», бережливого і дбайливого ставлення до власного здоров'я, здоров'я інших людей як до найвищої цінності; виховання прагнення до здорового способу життя та установки на пріоритет здоров'я перед хворобами, бажання брати активну участь в оздоровленні близьких людей, використовуючи набуті елементарні практичні навички; формування практичних вмінь та навичок, спрямованих на зміцнення особистого здоров'я).

3. Визначено організаційно-методичні умови підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності:

забезпечення позитивної мотивації педагогів закладів дошкільної освіти до організації та здійснення здоров'язберезувальної діяльності; формування ціннісного ставлення в вихователів закладів дошкільної освіти до власного здоров'я та здоров'я інших на основі їх самовираження у процесі дотримання здорового способу життя (усвідомлення власних потреб, інтересів, цілей, мотивів, важливості цінностей здорового способу життя, мотивації на дотримання його норм, відповідно до вимог суспільства, колективу; переконаність у значущості ціннісних орієнтацій, що визначають життєві позиції через усвідомлення цінності власного життя як для себе, так і для суспільства в цілому; потреба в самоосвіті в галузі здоров'язберезувальної педагогіки; вмотивованість дій педагогів спрямовуються на досягнення позитивних результатів через активність, ініціативність, наполегливість у досягненні поставленої мети, визначенні шляхів подолання перешкод, умінню віддавати перевагу нестандартним завданням; спрямованість на творчу реалізацію здоров'язберезувальних технологій у професійній діяльності; позитивне ставлення до здоров'язберезувальної та професійної діяльності валеологічного спрямування); розширення та поглиблення знань зі здоров'язберезувальним змістом (вивчення досвіду педагогів-новаторів, участь у науково-практичних конференціях, фестивалях педагогічних ідей, конкурсах педагогічної майстерності, а також запровадження в навчальний процес проблемних ситуацій, активізація пізнавальної активності студентів і здатність до постійного самовдосконалення в галузі здоров'язбереження. Дослідниця стверджує, що висококваліфікований фахівець повинен постійно турбуватися про власне здоров'я та здоров'я оточуючих людей і володіти сучасними оздоровчими технологіями); набуття досвіду ведення здорового способу життя для формування вмінь і навичок зміцнення та збереження здоров'я у процесі використання ефективних форм і методів забезпечення здоров'язберезувальної діяльності.

4. На основі аналізу діяльності закладу комунального закладу дошкільної освіти №156 «Дельфінятко» м. Маріуполя визначено шляхи

удосконалення процесу підготовки педагогів закладу дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності: оволодіння знаннями про сутність здоров'язбереження; про способи і прийоми збереження власного здоров'я; розвиток уміння визначення мети здоров'язбережувальної діяльності для її спрямування та організації у межах організації освітнього процесу; оволодіння оздоровчими методиками; розвиток уміння планувати здоров'язбережувальну діяльність залежно від закономірностей побудови освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абаев А. М. Здоровьесберегающий поход к изучению и формированию образовательной среды. *Педагогика*. 2012. № 3. С. 37-41.
2. Андриющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Переяслав-Хмельницький, 2007. 268 с.
3. Антонова О. Є., Поліщук Н. М. Підготовка вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 248 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
5. Башавець Н. А. Теоретичні основи формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців-економістів: монографія. Одеса : Фенікс, 2011. 418 с.
6. Беседа Н. А. Підготовка вчителя до застосування здоров'язбережувальних технологій у системі методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу: автореф. дис.. канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2012. 20 с.
7. Бех І.Д. Ідентифікація у вихованні та розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 2013. №3. С.42-49.
8. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: моногр. К.: Світич, 2006. 304 с.
9. Быкова Н. Г. Формирование культуры здорового образа жизни детей старшего дошкольного возраста в дошкольном образовательном учреждении «открытого» типа : дис ... канд. пед. наук : 13.00.01. М.: РГБ,

2005. 187 с.

10. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів: моногр. Полтава : ТОВ «Поліграфічний центр «Скайтек», 2006. 432 с.
11. Богініч О. Л. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку. *Вісник Прикарпатського університету імені І. Франка*. Івано-Франківськ, 2008. Вип. XVII-XVIII. Педагогіка. С. 191-199.
12. Богініч О. Л., Левінець Н. В., Петрова Ж. Г. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі. *Сучасні технології в дошкільній освіті України / Упорядник І.І.Загарницька*. К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. С. 14-25.
13. Богущ А. М. Компетентностный подход к формированию речевой личности дошкольника. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти : сб. науч докладов (Лодзь, 29-30.10.2014. г.)*. С. 16-20.
14. Божко С.А., Плига Л.В., Яковенко П.Д., Ярещенко Л.В. Упровадження здоров'язберігаючих технологій в навчально-виховний процес. *Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку / Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, квітень 2008 р.: У 3-х т. / За ред.. проф. М.С.Гончаренко*. Харків: 2008. Т.1. 225 с.
15. Бойко Ю. С. Формування аксіологічних установок до здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Умань, 2015. 268 с.
16. Бойчук Ю. Д. Створення здоров'язберігаючого освітнього середовища як проблема сучасної освіти. *Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту імені В. Винниченка. Серія: Пед. науки: зб. наук. праць*. Кіровоград : РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2009. Вип. 77. Ч.2. С. 153-158.
17. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Кривий Ріг, 2011. 238 с.

18. Буренко В. М. Андрагогічний підхід до професійної перепідготовки вчителя гуманітарного профілю: автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. К., 2015. 21 с.
19. Васина Н. А. Методика формування компетентності здоров'єзбереження при обученні разделу биологии: автореферат дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02. Астрахань, 2010. 23 с.
20. Ващенко О., Свириденко С. Готовність педагога до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С. 1- 6.
21. Виленский М. Я. Качество образования по физической культуре в высшей школе в инновационных проявлениях. *Сборник науч. трудов РАЕН, Международный фонд «Знамя Победы»*. Москва – Смоленск: «Смядынь». 2008. № 4. С. 62-78.
22. Волинець К. І., Волинець Ю. О., Стецюра М. В. Особливості підготовки майбутніх вихователів до забезпечення наступності дошкільної й початкової освіти. *Народна освіта: електронне фахове наукове видання*. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5943 (Дата звернення: 10.06.2020).
23. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: дис. канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2006. 183 с.
24. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Навчання здоровому способу життя на основі життєвих навичок. К. : Просвіта, 2007. 246 с.
25. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.04. Луганськ, 2006. 44 с.
26. Гаращенко Л. В. Здоров'язберезувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного дошкільного закладу. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*.

- Випуск 1 (44). 2011. С. 67-71.
27. Гладиш Н. Формування мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 6 (Ч. 1). С. 150-155.
28. Горашук В. П. Теоретичні і методологічні засади формування культури здоров'я школярів : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01.Х., 2004. 414 с.
29. Денисенко Н.Ф. Освітній процес має бути здоров'язбережувальним. *Дошкільне виховання*. 2007. № 7. С. 8-11.
30. Дитина у сучасному соціопросторі: навчальний посібник / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, К.В. Карасьова [та ін.]; за ред.Т.О. Піроженко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.
31. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв / Упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. 324 с.
32. Драгнєв Ю. В. Формування культури здоров'я студентів в умовах комп'ютеризації навчання: монографія. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. 272 с.
33. Дремлюга С. Організація здоров'язбережувальної діяльності в школі. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2012_1/visnuk_55.pdf. (Дата звернення: 10.07.2020).
34. Єжова О. О. Педагогічні фактори і умови формування ціннісного ставлення до здоров'я. *Педагогічні науки*. 2011. Вип. 14. С. 159-164.
35. Єфімова В. М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. №1. С. 57-60.
36. Зимівець Н. В. Категорія здоров'я в контексті концепції сприяння покращенню здоров'я. *Освіта Донбасу*. 2010. № 6 (143). С. 109-115.
37. Золотухина И. П. Здоровьесберегающее пространство как феномен взаимодействия детского сада и начальной школы кандидат педагогических наук 13.00.01. Москва, 2006. 201 с.

38. Зубко А. М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. К., 2002. 25 с.
39. Іванашко О. Є. Психологічний аналіз усвідомлення здорового способу життя дітьми дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07. Рівне, 2001. 20 с.
40. Івахно О. П. Використання здоров'яформуючих технологій у сучасному дошкільному навчальному закладі для дітей загального розвитку. *Гігієна населених місць: зб. наук. праць*. К., 2008. Вип. 52. С. 64-70.
41. Іонова О. М., Лукьянова Ю. С. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-01/09iomppp.pdf
42. Кириленко С. В. Соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. К., 2004. 215 с.
43. Кирпиченков А. А. Компонентный состав здоровьесберегающей среды в дошкольном образовательном учреждении. *Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта*. № 1 (71). 2011. С. 51-54.
44. Кравчук Н. П. Здоров'язбережувальна діяльність та її функції в процесі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Наукове мислення*. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php> (Дата звернення: 18.04.2020).
45. Кононко О. Л. Соціально-психологічна безпека дошкільника: суть та умови. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 12. С. 18-30.
46. Коцур Н. І., Лохвицька Л. В. Основи безпеки життєдіяльності і охорони здоров'я дітей в дошкільному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 305 с.
47. Ладивір С. Жити і діяти разом з дитиною. *Дошкільне виховання*. 2013. № 10. С. 6-8.

48. Левінець Н. Впровадження здоров'язберігаючих технологій як актуальний напрям сучасної дошкільної освіти. *Вісник інституту розвитку дитини. Зб. наук. праць. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія.* Вип. 16. К., 2011. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VIrd/2011_16/Pdf/18.pdf
49. Левінець Н. Моделювання здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу: сучасні підходи. <http://www.ird.npu.edu.ua/files/levinec.pdf>
50. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дошкільників. Київ: Освіта, 2011.
51. Лисенко Н.В. Еко-Еко-дошкільник пізнає світ природи (навчально-методичний посібник). Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015.
52. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати» Тернопіль: Мандрівець, 2014. 120 с.
53. Лохвицька Л. Психолого-педагогічні засади формування основ здоров'язбережувальної життєдіяльності у дітей дошкільного віку. *Формування відповідального ставлення до здоров'я підростаючої особистості : кол. монографія / В. М. Оржеховська (кер. авт. кол. і наук. ред.) та ін.* Київ : Міленіум, 2018. С. 151-192.
54. Лохвицька Л. В., Андрющенко Т. К. Дошкільникам про основи здоров'я: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., оновл. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 192 с.
55. Маковецька Н. В. Принципи організації освітньо-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі. *Гуманітарний вісник державного вищого закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».* Переяслав-Хмельницький, 2011. Вип. 20. С. 350-356.
56. Матафонова О. И. Подготовка педагогов в системе повышения квалификации к осуществлению здоровьесберегающей деятельности в образовательных учреждениях: автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.08.

Чита, 2008. 25 с.

57. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол.: Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін.; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова; Держ. закл. «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 248 с.
58. Москалева А. С. Модель процесса формирования готовности к здоровьесберегающей деятельности у будущих социальных педагогов. *Научные исследования в образовании: Приложение к журналу «Профессиональное образование. Столица»*. № 4. 2010. С. 43-49.
59. Навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: актуальні питання теорії і методики / за заг. ред. О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2016. У 2- х ч. Ч. I. 216 с.
60. Навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: актуальні питання теорії і методики: збірник науковометодичних праць / за заг. ред. О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2016. У 2-х ч. Ч. II. 201 с.
61. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. *Офіційний вісник України: зб. нормат.-прав. актів*. 2013. № 50. С. 17-83.
62. Нетрадиційні методи оздоровлення дітей дошкільного віку: навч. посіб. / Уклад. Г. І. Григоренко, Н. Ф. Денисенко, Ю. О. Коваленко, Н. В. Маковецька. Запоріжжя: ЗНУ, 2006. 119 с.
63. Ніколенко Л. Т. Андрагогічний підхід до навчання педагогів у системі післядипломної освіти. *Стан і перспективи апробації шкільної навчальної літератури: матеріали Всеукр. наук.-метод. конф.* (Кіровоград, 28-29 жовт. 2009 р.). Кіровоград: КОШПО ім. В. Сухомлинського, 2009. С. 284-287.
64. Омельченко С. О. Взаємодія соціальних інститутів суспільства у формуванні здорового способу життя дітей та підлітків: Монографія.

- Луганськ : «Альма-матер», 2007. 379 с.
65. Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти: монографія / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко, А. В. Цось, Б. М. Шиян та ін. Запоріжжя: ЗОШПО, 2010. 250 с.
66. Оржеховська В. М., Єжова О. О. Методологічні засади діяльності освітнього закладу, спрямованої на здоров'я. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 4 (65). С. 5-17.
67. Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи: практичний poradnik. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 234с.
68. Ошкина А. А. Формирование основ здорового образа жизни у старших дошкольников: дис ... канд. пед. наук : 13.00.07. СПб., 2009. 251 с.
69. Печенюк А. В. Особливості мотивації науково-педагогічних працівників до професійного розвитку. *Сучасні проблеми економіки і менеджменту: тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф.* (10-12 листопада 2011 р.). Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. С. 317-318.
70. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку: Науково-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 140 с.
71. Поліщук Н. А. Здоров'язбережне освітнє середовище як умова фізичного, психічного і соціального здоров'я учасників навчально-виховного процесу. *Педагогічний пошук*. 2012. № 3. С. 25-30.
72. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. К.: Академвидав, 2006. 456 с.
73. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати» / Лохвицька Л.В. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 120 с.
74. Про дошкільну освіту: Закон України 16.07.2019. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 49, ст.259.
75. Сметанюк О. А. Поняття мотивації та стимулювання трудової діяльності. *Економічний простір*. 2014. № 86. С. 206-213.
76. Сучасні підходи до створення здоров'язбережувального середовища

- дошкільного навчального закладу: матеріали обл. Інтернет-конф. Черкаси : Вид-во ОПОПП, 2016. 70 с.
77. Терещенко Л. Психолого-педагогічні умови збереження психічного здоров'я дошкільника. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 3. С. 22-29.
78. Формування інноваційного здоров'язбережувального освітнього середовища: досвід проектування і реалізації: матеріали круглого столу / упоряд. Н. А. Поліщук. Луцьк : ВІППО, 2018. 124 с.
79. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.
80. Шатрова Е. А. Теоретическая модель формирования здоровьесберегающей компетентности педагога. *Вестник Томского государственного педагогического университета (TSPU Bulletin)*. 2012. № 2 (117). С. 111-116.
81. Язловецька О. Здоров'язберігаюча педагогіка та технології її реалізації. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 131. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015, 2014. С. 234-238.

ДОДАТКИ

Додаток А

Семінарське заняття для вихователів закладу дошкільної освіти «Здоров'язберігаючі технології як важлива складова іміджу сучасного закладу дошкільної освіти»

Завдання:

- активізувати знання педагогів з питань фізичного розвитку;
- ознайомити з типами занять за освітніми завданнями, за змістом;
- з'ясувати ступінь підготовленості педагогів до реалізації завдань з фізичного розвитку в дошкільному закладі і стимулювати їх до самоосвіти;
- вчити працювати в групах, набувати практики колективної діяльності у прийнятті рішень;
- сприяти підвищенню рівня професійної майстерності;
- спонукати педагогів до творчого самовираження та самовдосконалення.

Зміст семінару

Пріоритетним завданням освіти є виховання людини в душі відповідального ставлення до свого здоров'я як до вищої суспільної цінності. Це досягається шляхом використання засобів фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи і спрямовується на збереження й зміцнення здоров'я дошкільників, своєчасне формування у них життєво важливих рухових умінь, розвиток фізичних якостей, забезпечення фізичної підготовленості, виховання інтересу до рухової активності. Реалії життя свідчать, що зусилля держави, система освіти в Україні спрямовані на розв'язання даних проблем здоров'я населення, особливо підростаючого покоління.

Створення здоров'язбережувального і здоров'яформувального середовища є одним із важливих аспектів сьогодення. У його зміст входить формування в дітей здорового способу життя.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (новій редакції) звертається увага на те, що необхідно формувати основи фізичних якостей, рухових умінь, оздоровчих навичок та навичок життєдіяльності, дотримуватися правил здоров'язбережувальної поведінки, брати участь в оздоровчих і фізкультурно-розвивальних заходах. Тому формування здоров'я дітей набуває актуальності.

У нашому закладі за період 9 місяців захворюваність знизилось на 20 %
Давайте з'ясуємо, які фактори впливають на погіршення стану здоров'я дітей

та які шляхи їх вирішення

Сучасна освітня практика характеризується реалізацією технологій формування іміджу, який забезпечує зміцнення конкурентних позицій у довгостроковій перспективі й позитивно впливає на якість дошкільної освіти та полегшує розпізнавання закладу на ринку освітніх послуг.

Поняття «здоров'язбережувальних технологій» якраз і інтегрує всі напрямки роботи дошкільного закладу щодо збереження, формування і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку.

Завдання №1.

Дайте визначення поняттю «здоров'язбережувальні технології» (система заходів, що включає) написати на аркуші.

Під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти:

- Сприятливі умови перебування дитини в дитячому садку.
- Оптимальна організація освітнього процесу – повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Здоров'язбережувальні технології – умови навчання дитини (відсутність стресу, адекватність вимог і методик навчання і виховання); раціональна організація навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог); відповідність навчального і фізичного навантаження, віковим можливостям дитини; необхідний, достатній і раціонально організований руховий режим.

Мета здоров'язбережувальних технологій – забезпечення високого рівня здоров'я вихованців дитячого садка і виховання культури, як сукупності усвідомленого ставлення дитини до здорового способу життя людини, валеологічної компетентності, що дозволяє дошкільнику самостійно і ефективно вирішувати завдання здорового способу життя і безпечної поведінки, надання елементарної медичної, психологічної самопомоги. Класифікація здоров'язбережувальних технологій у дошкільній освіті визначається за домінуванням цілей і розв'язуваних задач, а також провідних засобів здоров'язбереження і здоров'язбагачення педагогічного процесу в дитячому садку.

У зв'язку з цим можна виділити наступні види здоров'язбережувальних технологій:

Завдання №2.

Педагогам потрібно знайти правильне визначення до кожного виду технології.

- 1) Медико-профілактичні технології, що забезпечують збереження і зміцнення здоров'я дітей під керівництвом медичного персоналу дитячого садка відповідно до медичних вимог і норм, з використанням медичних засобів (організація моніторингу здоров'я дошкільників, розробка рекомендацій щодо оптимізації дитячого здоров'я, організація і контроль

харчування дітей раннього та дошкільного віку, фізичного розвитку дошкільників, загартовування; організація профілактичних заходів в дитячому садку; організація здоров'язбережувального середовища).

2) Фізкультурно-оздоровчі технології, спрямовані на фізичний розвиток і зміцнення здоров'я дитини: розвиток фізичних якостей, рухової активності і становлення фізичної культури дошкільнят, загартовування, дихальна гімнастика, масаж і самомасаж, профілактика плоскостопості та формування правильної постави, оздоровчі процедури у водному середовищі (басейні) і на тренажерах, виховання звички до повсякденної фізичної активності і турботі про здоров'я і реалізація цих технологій, як правило, здійснюється фахівцями з фізичного виховання та вихователями в умовах спеціально організованих форм оздоровчої роботи.

3) Технології забезпечення соціально-психологічного благополуччя дитини, що забезпечують психічне і соціальне здоров'я дошкільника. Основне завдання цих технологій – забезпечення емоційної комфортності та позитивного психологічного самопочуття дитини в процесі спілкування з однолітками і дорослими в дитячому садку і сім'ї, забезпечення соціально-емоційного благополуччя дошкільника.

Реалізацією даних технологій займається психолог за допомогою спеціально організованих зустрічей із дітьми, а також вихователь і фахівці дошкільної освіти в поточному педагогічному процесі. До цього виду технологій можна віднести технології психологічного і психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини в педагогічному процесі.

Основний показник, який відрізняє всі здоров'язбережувальні технології – регулярна діагностика стану дітей та відстеження основних параметрів розвитку організму в динаміці (початок–кінець навчального року), що дозволяє зробити висновки про стан здоров'я.

Завдання №3.

Скласти проект з проблеми «Вивчення та впровадження здоров'язбережувальних технологій в закладі дошкільної освіти»

Для проведення успішної роботи по здоров'язбереженню необхідно:

1. Навчання дітей елементарним прийомам здорового способу життя.

- Оздоровча гімнастика
- Ігри-релаксації.
- Різні види масажу.
- Елементи вправ йоги.
- Прищеплення дітям гігієнічних навичок.
- Найпростіші навички надання першої допомоги.
- Фізкультхвилинки під час занять.
- Функціональна музика.

- Спеціально організовані заняття оздоровчої фізкультури.
- Масові оздоровчі заходи.
- Вправи для очей.
- 2. Робота з сім'єю.
- Пропаганда здорового способу життя.
- Консультації.
- Індивідуальні бесіди.
- Виступи на батьківських зборах.
- Поширення буклетів.
- Виставки.
- Проведення спільних заходів.
- 3. Робота з педагогічним колективом.
- Проведення семінарів–практикумів, виставок, консультацій.
- Проведення та відвідування занять спрямованих на здоров'язбереження.
- Відвідування науково-практичних конференцій.
- 4. Створення умов і розвиваючого середовища.
- Придбання масажерів, тренажерів, спортивних снарядів.
- Виготовлення матеріалу для профілактики плоскостопості та порушення постави.
- Підбір картотек.
- Розробка окремих оздоровчих комплексів.
- Ведення гуртків.

Висновки.

Отже, застосування в роботі закладу дошкільної освіти здоров'язберезувальних технологій підвищить результативність освітнього процесу, сформує у педагогів і батьків ціннісні орієнтації, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я дітей, якщо, спираючись на статистичний моніторинг здоров'я дітей, будуть внесені необхідні зміни в інтенсивність технологічних впливів і буде забезпечений індивідуальний підхід до кожної дитини, будуть сформовані позитивні мотивації до ведення здорового способу життя.

У систему роботи дошкільного закладу впроваджуються інноваційні технології з фізичного виховання такі, як: фітбол-аеробіка, стретчинг, степ-аеробіка, система вправ Пілатес на заняттях з фізкультури та в руховому режимі для дітей і визначили етапи впровадження кожної з технологій. Як показує досвід роботи, дані технології можуть бути ефективним доповненням до державних програм. Використання м'ячів-фітболів дозволяє збільшити рухову активність дітей протягом дня.